De **voorzitter**:
Ik heropen de vergadering. Eerder dan verwacht is aan de orde de beantwoording in eerste termijn van de zijde van de minister. Voordat ik hem het woord geef, spreek ik namens alle woordvoerders een woord van dank uit in uw richting en aan de mensen in uw ondersteuning. Het is nogal een logistieke opgave, zo'n begrotingsbehandeling, zeker als die dan een dag wordt geantedateerd. Bij dezen. U heeft het woord.

Minister **Berendsen**:
Dank u wel, voorzitter. Ik wil me meteen aansluiten bij de dank, niet zozeer aan mijzelf, maar wel aan de ambtelijke ondersteuning die dit mogelijk heeft gemaakt. De Kamer heeft op een hoop vragen al schriftelijk antwoord gekregen. Als het goed is zijn die antwoorden bij u terechtgekomen. Een groot deel ga ik mondeling doen. Ik heb een korte inleiding en daarna ga ik naar de blokjes.

Allereerst dank voor alle overwegingen en vragen bij ons buitenlandbeleid. De ontwikkelingen in de wereld, die hier duidelijk door geschetst zijn, zijn reden tot grote zorg. Allereerst en heel dichtbij de Russische agressie in Oekraïne, waar burgers een heel moeilijke winter wacht. Hun veiligheid wordt direct bedreigd, maar ook die van ons. Onze veiligheidssituatie bepaalt de focus en de kern van ons buitenlandbeleid. Veiligheid is de voorwaarde voor onze manier van leven en voor het behoud van alles wat ons dierbaar is. We moeten daar in samenwerking met de Europese partners voor staan, met "moed, onzelfzuchtigheid en doorzettingsvermogen", zoals Kamerlid Van der Werf citeerde. En ook door te werken aan een stevige Europese veiligheidsarchitectuur, bestaande uit een krachtige NAVO, een sterke EU en effectieve partnerschappen. We zullen, zoals Kamerlid Ceder het mooi zei, "de taal van de macht" weer moeten leren spreken ten dienste van het recht. We hebben alles in huis om ons land veilig, vrij en welvarend te houden, maar het gaat niet vanzelf. Dat vraagt om heldere keuzes en een scherpe focus en om een buitenlandbegroting die deze doelen centraal stelt, met onze veiligheid voorop.

Voorzitter. Veiligheid op ons eigen continent bepaalt onze focus, maar dat maakt ons niet toondoof voor de ontwikkelingen elders in de wereld. Denk aan Gaza, Sudan en Jemen. Vele duizenden Nederlanders lieten afgelopen zondag zien hoezeer ze zich zorgen maken over de situatie in de Palestijnse gebieden en Israël. Meerderen van u brachten die gevoelens van frustratie en machteloosheid naar voren. Op deze en andere ontwikkelingen zal ik zo in de beantwoording van de vragen verder ingaan. Duidelijk is ook dat we alleen met een sterk Europa invloed kunnen hebben op de wereld om ons heen en dat een sterk Europa nodig is voor onze veiligheid.

Ik ga over tot de beantwoording van de vragen. Ik doe dat in een aantal blokjes: Oekraïne en Rusland, ICC, Midden-Oosten, Latijns-Amerika en een mapje overig. Ik zal even snel voorlezen welke onderwerpen daarin zitten. Ik denk dat dat helpt voor de Kamer. Daar zit in: Matra, mensenrechten, migratie, Servië, EU-hervormingen, terrorisme, postennet en twee consulaire cases.

Ik begin met het blokje Oekraïne en Rusland, met de verwachtingen van het vredesproces. Het is positief dat Oekraïne en Rusland onder leiding van de VS in Abu Dhabi direct met elkaar spreken over het einde van de oorlog. Dat is cruciaal. Wij moedigen die gesprekken aan. De oorlog kan alleen aan de onderhandelingstafel worden beslecht. Die gesprekken zijn gisteren begonnen en gingen vandaag verder. Daarom wil ik er nu niet te diep op ingaan. De belangrijkste vragen zijn: wil Rusland vrede en gaat Rusland serieus aan de onderhandelingstafel zitten om te komen tot een oplossing? Wordt er een staakt-het-vuren geaccepteerd en wordt er gewerkt aan een oplossing? Onze insteek is steeds geweest steun aan Oekraïne, want de kracht van Oekraïne aan de onderhandelingstafel wordt bepaald door hoe sterk het op het slagveld staat. Tevens gaat het om druk op Rusland om het te bewegen een staakt-het-vuren te accepteren en serieus aan tafel te komen.

De toegevoegde waarde van de EU, E3 en NAVO in het hele proces is groot. Er is geen gesprek mogelijk over Europa zonder Europa. De Europese steun aan Oekraïne maakt elke dag opnieuw een groot verschil voor het verloop van de oorlog. Om even op mevrouw Dobbe te reageren: dit is het proces dat we op dit moment steunen. De oorlog kan alleen aan de onderhandelingstafel worden beslecht. Laten we die gesprekken afwachten en niet speculeren over verdere initiatieven zolang dit proces loopt.

De heer Van Baarle vroeg naar de-escalatie. Dat is ook eigenlijk steeds de insteek van dit kabinet en van onze internationale partners. Rusland heeft namelijk al vele jaren lang iedere dag de mogelijkheid om een staakt-het-vuren te accepteren en serieus aan de onderhandelingstafel te komen. Er kan alleen een diplomatieke oplossing voor dit conflict komen. Maar om Rusland te bewegen om aan tafel te komen zal er druk op Rusland nodig zijn en zal Oekraïne blijvend gesteund moeten worden.

De scenario's voor wat betreft de uitkomst van het vredesproces. Het heeft weinig nut om in detail te gaan speculeren over welke scenario's er zijn en over wanneer Rusland eindelijk besluit zijn oorlog te beëindigen of zich terug te trekken uit tijdelijk bezet gebied, en meewerkt aan gerechtelijk onderzoek en herstelbetalingen. Dat heeft net zomin zin als het speculeren over wie er wint of wie er capituleert. Het blijft gewoon belangrijk dat we Oekraïne steunen, zeker om die hele zware winter door te komen, zeker als we zien hoe de energie-infrastructuur en de waterinfrastructuur aangevallen worden en burgerdoelen geraakt worden. Daar zetten we ook op in. Uiteindelijk is het van belang dat we er alles aan doen om president Poetin in te laten zien dat agressie vroeger of later uiteindelijk consequenties zal hebben, en dat verdere oorlogsvoering in Oekraïne of elders in Europa daarom niet alleen zinloos is, maar voor Rusland ook steeds negatiever zal uitpakken. Ook daarvoor is onze steun aan Oekraïne en ook onze inzet op accountability bedoeld.

De vitale infrastructuur. Uiteraard volgt het kabinet de ontwikkelingen rondom de mogelijke verkoop van Russische activa in Nederland op de voet. Het kabinet spant zich ook in om ongewenste geldstromen naar Rusland te voorkomen. Hierbij liggen in principe alle instrumenten op tafel, maar voor specifieke vragen over de reikwijdte van de Wet vifo, waar mevrouw Piri naar vroeg, verwijs ik u naar de minister van EZK.

Dan de vraag van mevrouw Dobbe. Ook van de heer Van Baarle heeft daar een aantal opmerkingen over gemaakt. Aan de ene kant is er het vraagstuk van energiearmoede in Nederland en aan de andere kant is er de steun aan Oekraïne. Natuurlijk zien wij ook hoe zwaar Nederlanders geraakt zijn op hun energierekening. We zien de soms schrijnende verhalen die daaraan vastzitten. Het is echter niet of-of. Uiteindelijk is het zo dat we met onze steun aan Oekraïne ook onze eigen veiligheid garanderen. Steun aan Oekraïne is ook investeren in onze eigen veiligheid. Het is niet alleen het tegenhouden van de Russische agressie, maar ook het investeren in onze eigen kennis en expertise op het gebied van defensie, wat onze veiligheid ook verder versterkt. Daarmee is onze steun aan Oekraïne uiteindelijk ook investeren in bestaanszekerheid, niet alleen van Nederlanders, maar van mensen in heel Europa. Ik denk dat die twee nooit tegen elkaar uitgespeeld zouden moeten worden.

De G20. Rusland is G20-lid en zal dus worden uitgenodigd. Als Poetin deelneemt, dan kijken we met gelijkgezinde landen hoe we hier het beste op kunnen reageren.

Voorzitter. Dit was het mondelinge blokje Oekraïne-Rusland, in aanvulling op de schriftelijke antwoorden.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Over mensen in Nederland die hun energierekening niet kunnen betalen. Dat is echt

dramatisch. Ik spreek die mensen. Die mensen benaderen ons ook. Het is best wel erg als jij thuis in een koud huis moet zitten omdat jij niet het geld hebt om je huis te verwarmen omdat je er bewust voor moet kiezen omdat je de rekening niet kan betalen. Die mensen zien dat er meer geld naar Oekraïne gaat voor wintersteun zodat daar de huizen verwarmd kunnen worden — dat is terecht, hè; het zijn mensen in nood — en dat dat geld niet naar hen gaat. Mijn vraag was niet of-of, want ik vind dat we mensen in nood moeten helpen.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Mijn vraag is of deze minister beseft — daar hoor ik hem namelijk niet op reflecteren — dat dit het draagvlak voor de steun voor Oekraïne kan ondermijnen, op het moment dat je het op deze manier doet.

Minister **Berendsen**:
Dit kabinet ziet het als zijn opdracht om niet alleen te werken aan de bestaanszekerheid in Nederland, te kijken naar de energiearmoede van mensen en te kijken wat daarvoor gedaan kan worden. Dit ligt niet op mijn terrein; dat ligt op het terrein van collega's in het kabinet. Wij zien het ook als opdracht om aan al die mensen die het zwaar hebben uit te leggen waarom wij Oekraïne steunen en wat het belang is van het steunen van Oekraïne. Dat heb ik zojuist gedaan.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Ik denk dat die mensen best snappen dat Oekraïne wordt gesteund. Het draagvlak wordt alleen ondermijnd op het moment dat ze een uitleg krijgen waarom het belangrijk is om Oekraïne te steunen, maar dat hun niet kan worden uitgelegd dat er niets wordt gedaan om hen te steunen. In ieder geval is er een energiefonds dat veel te laag is. Het kabinet weet ook dat het veel te laag is voor de mensen die in de problemen komen. Daar zit natuurlijk het probleem. Die mensen snappen dat nu, maar ze snappen dat wel steeds minder op het moment dat zij hun eigen rekeningen niet meer kunnen betalen. Is daar erkenning voor bij dit kabinet?

Minister **Berendsen**:
Ik vind dat de directe link die wordt gelegd tussen energiearmoede in Nederland en onze steun aan Oekraïne er niet op die manier zou moeten zijn. Er zijn allerlei uitdagingen in onze maatschappij waar we mee aan de slag zijn, waarmee we aan de slag moeten en die belangrijk zijn. U staat tegenover de minister van Buitenlandse Zaken. Het is mijn rol om uit te leggen waarom onze steun aan Oekraïne belangrijk is, dat we keuzes maken en waarom onze investeringen in onze eigen defensie van belang zijn om onze veiligheid en onze welvaart te beschermen. Dat is allemaal in het belang van onze maatschappij. Daar blijf ik ook op inzetten.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Kijk, deze minister en dit kabinet kunnen dat verband niet zien, maar op het moment dat je in een huis woont dat je niet kan verwarmen, je de boodschappen niet meer kan betalen, de zorgkosten te hoog worden en mensen moeten kiezen tussen zorg, de verwarming aanzetten of boodschappen halen — want dat zijn de dilemma's die mensen hebben — dan wordt die link vanzelf gelegd. Want zij denken "de politiek maakt keuzes", want het is een politieke keuze, "en de politiek kiest niet voor mij." Dat ondergraaft ook het beleid van deze minister. Daarom gaat het ook de portefeuille van deze minister aan. Ik heb hier meermaals om gevraagd, ook in relatie tot de bezuinigingen op de zorg en het investeren in

militarisering. Daar ben ik sowieso niet voor, maar het wordt wel ondergraven als je dat betaalt uit de zorg.

De **voorzitter**:
Ja, uw vraag?

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Er lijkt geen enkel besef te zijn bij dit kabinet dat dit mensen op deze manier raakt, maar dat het ook het draagvlak van deze minister ondermijnt. Ziet hij dat? Anders kan hij dat namelijk niet oplossen.

Minister **Berendsen**:
Dit kabinet maakt een hele bewuste keuze om Oekraïne te steunen en te investeren in de steun aan Oekraïne en in Defensie, omdat dat onze veiligheid raakt en dus ook de toekomst van onze samenleving. Ik snap dat het zwaar is voor mensen op het moment dat de prijzen hoog zijn en ik snap dat mensen ook kijken naar steun. Het kabinet bekijkt ook op welke wijze mensen zo goed mogelijk kunnen worden geholpen. Maar de directe link die mevrouw Dobbe steeds legt, zou ik op die manier niet willen leggen.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Bij dit onderwerp moet je altijd beginnen met een disclaimer: Poetin is een crimineel, de invasie van Oekraïne deugt niet, mag niet en is in strijd met het internationaal recht en het is terecht dat we sancties treffen tegen Rusland. Dat zeg ik voordat partijen in dit huis me weer in de hoek van de Poetin-adepten gaan zetten.

De minister heeft het over vredesbesprekingen. Tot dusver zie ik vanuit Europa weinig initiatieven om gesprekken te gaan voeren. Ik hoor de minister zeggen: Rusland heeft op elk mogelijk moment de mogelijkheid om aan tafel te komen, maar welke initiatieven zijn er nou vanuit Europa om aan tafel te gaan?

Minister **Berendsen**:
De vredesonderhandelingen zijn in eerste instantie tussen Oekraïne en Rusland. Beide partijen moeten om tafel gaan zitten. Oekraïne heeft al meerdere keren laten zien dat het bereid is om serieuze gesprekken te voeren, ook over hele ingewikkelde onderwerpen, en om concessies te doen. Uiteindelijk moet er een staakt-het-vuren worden geaccepteerd en moeten de onderhandelingen serieus worden gevoerd. We hebben nog steeds niet gezien dat Rusland serieus aan tafel wil gaan zitten om daar een oplossing voor te vinden. Op het moment dat dat proces loopt … Ik heb zojuist ook gezegd dat er Europese belangen voor nu op het spel staan en ook voor de toekomst van Europa. Dat betekent dat Europa daar ook bij aan tafel moet zitten. De perceptie dat wij als Europa een neutrale partij kunnen zijn, klopt niet. Wij steunen Oekraïne. Dat legt druk op Rusland en we willen Rusland naar de onderhandelingstafel krijgen.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Dat ben ik met de minister eens: Europa is hierin geen neutrale partij. We hoeven ons ook geen illusies te maken over de ambities van Poetin. Dat ben ik ook met de minister eens. Tegelijkertijd: als ik het zo hoor, schuiven de minister en Europa de bal dus richting Rusland. Rusland moet maar laten weten of het in gesprek gaat. Tegelijkertijd voert Donald Trump, voeren de Verenigde Staten gesprekken. Dan denk ik: juist als het in jouw belang is, waarom gaan wij dan niet als Europa zelf in gesprek? Waarom wachten wij af en kijken we of de ander in gesprek wil? Waarom zetten wij die stap niet en zorgen we er niet voor dat er een tafel is, namelijk ónze tafel waar we de belangen vooropstellen?

Minister **Berendsen**:
Zoals ik zojuist ook gezegd heb, is er nu in Abu Dhabi een vredesproces om partijen bij

elkaar te krijgen, waar de VS leiding aan geven. Daar zijn ook Europese partijen bij betrokken; dat is terecht, want onze belangen staan op het spel. Dat is de tafel waar nu aan gesproken kan worden. Het heeft geen zin om alternatieve tafels neer te gaan zetten. De insteek is om ervoor te zorgen dat de tafel waaraan onderhandeld wordt een duurzame uitkomst heeft en dat de Europese belangen, die daar ook op tafel liggen, goed vertegenwoordigd worden door Europese partijen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Misschien moeten we met elkaar de conclusie trekken dat het punt dat meneer Trump denkt dat hij een soort vredesstichter voor ons kan zijn, nou al geruime tijd geen zin heeft, maar dat we dat gewoon zelf moeten gaan doen en dat we ook moeten stoppen met het creëren van een situatie waarin onze belangen ergens, op een andere tafel, eventueel ook nog even in zicht komen. Ziet de minister in dat het misschien veel verstandiger is om dit als Europa gewoon zelf te gaan doen, zodat je beter voor je eigen belangen op kan komen en ook het gesprek over de veiligheid in Europa direct zelf aan kan gaan?

Minister **Berendsen**:
Er zijn nu Europese vertegenwoordigers in Abu Dhabi, waar de gesprekken plaatsvinden. Wij zijn daarbij als Europa betrokken en dat is het proces dat nu loopt en waar we gewoon ten volle steun aan moeten geven. Maar, nogmaals, Rusland moet serieus aan tafel komen. We zien de aanvallen in Oekraïne op burgerdoelen, kritieke infrastructuur, energie-infrastructuur en watervoorzieningen alleen maar toenemen en het lijkt er niet op dat Rusland bereid is om tot een diplomatieke oplossing te komen. Daarom is er meer druk op Rusland nodig.

De heer **Dekker** (FVD):
De minister noemt voortdurend een staakt-het-vuren als beginpunt, maar waarom is dat nodig?

Minister **Berendsen**:
Dat is omdat er met een staakt-het-vuren geen druk staat op burgerslachteroffers, maar men serieus aan tafel zit om zich op de inhoud te richten en niet ondertussen de bommen rond te laten vliegen.

De heer **Dekker** (FVD):
Ik roep in herinnering dat indertijd, bijvoorbeeld bij de Vietnamonderhandelingen, de vijandelijkheden gewoon doorgingen terwijl er wel uitvoerig onderhandeld werd over een uiteindelijke allesomvattende vrede. Is dat geen optie?

Minister **Berendsen**:
Nogmaals, wij zien op dit moment vanuit Rusland überhaupt geen wil om serieus aan tafel te zitten. Het eerste signaal dat Rusland zou kunnen geven dat het serieus aan tafel wil, is het accepteren van een staakt-het-vuren, wat al vele malen voorgesteld is.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Dekker** (FVD):
Hoe beoordeelt de minister de actie van Stubb en Støre om los van de EU contact te zoeken met Rusland?

Minister **Berendsen**:
Het allerbelangrijkste is dat iedereen die als Europa spreekt, met dezelfde boodschap

spreekt. De boodschap van Stubb en Støre was op orde, namelijk dat Rusland naar de onderhandelingstafel moet komen en dat Oekraïne over zijn eigen belangen gaat.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Ik had een vraag gesteld over het veiligstellen van bewijs uit formele en informele detentiecentra in Oost-Oekraïne. Volgens mij had de minister daar in de schriftelijke beantwoording geen reactie op gegeven, en net ook nog niet.

Minister **Berendsen**:
Ik meen dat dat schriftelijk beantwoord had moeten worden, maar dan stel ik voor dat we dat alsnog schriftelijk beantwoorden voordat de tweede termijn begint. Als dat een procesmatige oplossing is, zou ik dat voorstellen.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Prima.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Dat is natuurlijk een belangrijke vraag; ik ben daar ook wel benieuwd naar. Ik wil ingaan op die onderhandelingen. Ik wil nu geen debat hebben waarbij ik telkens hetzelfde antwoord krijg. Ik hoop dus dat de minister probeert te begrijpen wat de vraag is, zodat we ook een antwoord kunnen krijgen op die vraag. Ik snap dat we Oekraïne willen steunen en dat we druk op Rusland willen leggen. Dat zijn allemaal voorwaarden om te zorgen dat je een goeie uitgangspositie aan de onderhandelingstafel hebt, want anders kan het niet. Dat snap ik dus en dat steunen wij ook, alleen gaan partijen niet vanzelf aan die tafel praten. Dat zie je nu ook in Abu Dhabi: de VS hebben daar het initiatief genomen en daar zijn partijen naartoe gekomen. Of dat een succes wordt, weet ik niet …

De **voorzitter**:
Uw vraag, mevrouw Dobbe?

Mevrouw **Dobbe** (SP):
… maar waarom zou Europa volgens deze minister niet dat initiatief kunnen nemen?

Minister **Berendsen**:
Omdat ik denk dat het niet verstandig is om een parallel initiatief te starten op het moment dat er een initiatief loopt. Dat is één. Ten tweede denk ik dat we absoluut niet moeten onderschatten wat de rol van de VS is, welke druk de VS op Rusland kunnen leggen en hoe cruciaal de VS ook zijn voor steun aan Oekraïne. Daarmee hebben de VS gewoon een hele belangrijke rol. Zij leiden dat proces op dit moment.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Oké. Dus even voor mijn begrip: niemand hier stelt voor om nu een parallel proces te starten terwijl er al onderhandelingen bezig zijn. Dat zegt niemand, dus dat kunnen we van tafel vegen. Het gaat er natuurlijk om dat wij er voordat dit proces start — en wellicht ook daarna, mocht dit niet lukken — wel voor willen zorgen dat dat diplomatieke spoor blijft lopen en dat er een pad is naar vrede, naast die druk op Rusland en naast de steun voor Oekraïne. Daarom hebben wij telkens gevraagd of Europa daar geen rol in kan spelen. De minister zegt dat de VS een belangrijke speler zijn, maar Europa is toch ook een belangrijke speler? Europa is toch zeker een belangrijk blok, ook voor Rusland? Het is niet zo dat Rusland de telefoon niet op zou nemen wanneer wij bellen en zouden zeggen "wij willen dat je aan tafel komt".

Minister **Berendsen**:
Mevrouw Dobbe heeft natuurlijk gelijk, want Europa is een belangrijke speler, maar niet zozeer als een partij die de druk zover kan opvoeren dat Rusland aan tafel komt. De VS

spelen daarin gewoon een hele belangrijke rol, net als wij met onze rol in Oekraïne en de sanctiepakketten. Het is aan Europa om de komende weken eindelijk een akkoord te bereiken over wie er namens Europa spreekt. Dat had allang gebeurd moeten zijn en daarom is het ook de inzet van het kabinet. Het is cruciaal dat het heel duidelijk is wie er met welk mandaat namens Europa spreekt. Dat zal de komende weken gewoon moeten gebeuren. Daarmee geven we ook invulling aan het proces dat nu loopt.

Ik wil er, mevrouw Dobbe, nog wel aan toevoegen dat als er een vredesakkoord is bereikt met Oekraïne, Europa uiteindelijk ook met Rusland een gesprek zal moeten gaan voeren over de verdere toekomst en de duurzame toekomst op ons continent. Rusland drijft straks namelijk na een eventueel vredesakkoord niet weg van de plek waar dit land nu ligt.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Dat snap ik allemaal, maar ik schrik er toch van dat op dit moment in Europa nog niet duidelijk is wie namens Europa de gesprekken gaan voeren. Dat is precies de reden waarom wij jaren geleden al zeiden: start nu dat proces op, zodat je ook namens Europa kan zorgen dat die onderhandelingen tot stand kunnen komen. Als deze onderhandelingsronde niet slaagt, is er wel een pad naar vrede nodig. Ook deze minister zegt: de oplossing en de vrede komen tot stand op die onderhandelingstafel. Is de minister dan in ieder geval bereid om in een nieuwe ronde te bekijken wat Europa kan betekenen in dat pad naar vrede? Of gaan we dan weer terug in de groef "Poetin wil niet praten, dus we doen niet eens moeite"? Op het moment dat er dan eindelijk onderhandelingen zijn, moeten we nog gaan kijken wie er namens Europa moet gaan onderhandelen. Want dat is blijkbaar de status.

Minister **Berendsen**:
Dat proces heeft veel te lang geduurd, ook naar de zin van het kabinet. Daar moet gewoon de komende weken uitsluitsel over komen. Ik denk niet dat het probleem nu is dat er niemand namens Europa spreekt. Het probleem is dat er vrij veel mensen namens Europa spreken en belangen inbrengen. Het belangrijkste is de boodschap. Daar horen personen bij, één persoon of meerdere personen, en de komende weken moet daar een besluit over worden genomen. Vanzelfsprekend denk ik dat het steeds belangrijk is dat wij blijven wegen op welke manier Europa een constructieve rol kan spelen in het proces dat uiteindelijk naar vrede moet leiden.

De heer **Van Baarle** (DENK):
De situatie is dat Donald Trump en de Verenigde Staten de onderhandelingen leiden, terwijl die aantoonbaar hebben laten zien onze veiligheidsinfrastructuur niet altijd op nummer één te plaatsen. Verder komen wij in deze situatie maar zijdelings aan tafel. Waarom is dat in ons belang? Waarom zou dat nu onze belangen het beste dienen?

Minister **Berendsen**:
In de situatie die de heer Van Baarle omschreef, dient dat niet ons belang. Daarom is het ook belangrijk dat Europa nauwer betrokken raakt bij dat proces en aan tafel zit.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Dus op dit moment en zoals het nu gaat, dient het niet ons belang. Onze belangen zijn daar dus niet volledig vertegenwoordigd.

Minister **Berendsen**:
Onvoldoende. Het is dus goed dat er Europese partijen bij aanwezig zijn. Maar we zetten stappen in Europa in de hoop dat we sneller beter vertegenwoordigd worden. Dat is absoluut waar en dat had ook veel eerder moeten gebeuren.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Als dat zo is, vraag ik me toch echt af of doorgaan op deze weg aantoonbaar in ons belang is. Als we nu de conclusie moeten trekken dat dat onvoldoende of niet zo is, vind ik dat gevaarlijk. Het gaat om onze veiligheid en die kunnen we niet laten afhangen van een Trump of van "zijdelings misschien aan tafel gaan zitten".

Minister **Berendsen**:
Het is niet zo dat Rusland aan tafel komt als wij als Europa een andere tafel neerzetten. Rusland zit nu met vertegenwoordigers aan tafel in Abu Dhabi. Dat is een proces dat geleid wordt door de Amerikanen. Daar moeten wij onze belangen stevig in vertegenwoordigen. Daar zijn we nu mee bezig. Dat is het proces dat nu loopt. Laten we hopen dat dat uiteindelijk leidt tot duurzame vrede.

De **voorzitter**:
Mevrouw Van der Werf. Ik stel voor dat de minister daarna zijn beantwoording vervolgt.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
De minister had gelijk: hij heeft schriftelijk geantwoord. Maar zijn antwoord stond onder de vraag van mevrouw Piri, dus ik had dat niet meteen gezien. Het antwoord is dat zelfstandig onderzoek in de bezette gebieden heel erg ingewikkeld is. Ik begrijp dat. Je bent dus afhankelijk van ngo's, journalisten en dergelijke. Mijn punt was vooral als volgt. Op dit moment staan er 24 beulen op de sanctielijst, terwijl we weten dat het er honderden, misschien wel duizenden, zijn. Kan het kabinet die zoektocht intensiveren, om ervoor te zorgen dat ook deze Russen last gaan krijgen van waartoe zij allemaal in staat zijn?

Minister **Berendsen**:
Zoals mevrouw Van der Werf zegt, is die bewijsvergaring een lastig proces. Daarbij zijn we afhankelijk van andere partijen. Maar dit kabinet zet zich er continu voor in om de sancties tegen Rusland te vergroten en dit soort personen op sanctielijsten te plaatsen. Dat is de inzet.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Dan zal ik dit morgen concreet kracht bij zetten met een motie.

De **voorzitter**:
U vervolgt uw beantwoording, minister.

Minister **Berendsen**:
Voorzitter. Ik kom op het Midden-Oosten, in het bijzonder Israël en de Palestijnse gebieden.

De **voorzitter**:
Dat leidt tot een interruptie van mevrouw Piri!

Mevrouw **Piri** (PRO):
Vragen over de aanwezig van Nederland bij de G20 zijn noch schriftelijk noch zojuist door de minister beantwoord.

Minister **Berendsen**:
Die heb ik net mondeling beantwoord. Dat was kort. Ik zei namelijk dat Poetin lid is van de G20 en dus uitgenodigd zal worden. Als hij uitgenodigd wordt en Zelensky niet, zullen wij met gelijkgestemde landen bekijken op welke wijze we zullen handelen.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Het is maar goed dat ik dat niet gehoord heb, want dit is een antwoord waarop ik natuurlijk niet had gehoopt. Poetin is niet uitgenodigd sinds de inval in Oekraïne. Nederland zegt: we gaan bekijken wat we gaan doen; misschien gaan we wel. Begrijp ik dat goed?

Minister **Berendsen**:
Wij kijken, zoals internationaal volgens mij altijd belangrijk is, hoe we met gelijkgestemde landen hierin het beste kunnen optreden. Nederland zal niet alleen x of alleen y doen.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Dit is echt slappe hap; het spijt me zeer. De Britse premier, Andy Burnham, zei: wanneer wij de G20 organiseren, is Poetin in no way welkom. De Duitse Bundeskanzler zei: als Zelensky er niet bij is, kan Poetin niet komen. Wat is nou de positie van Nederland? Het moet niet zijn: we gaan eerst rondbellen en vragen wat de andere landen vinden. Wat vindt dit kabinet?

Minister **Berendsen**:
Nogmaals, we zullen met gelijkgestemde landen bekijken wat de lijn uiteindelijk wordt, omdat we daarin het meest impactvol in willen zijn.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Tot slot. Ik vraag me af waarom we een kabinet of een minister van Buitenlandse Zaken hebben als we niet een eigenstandige opvatting hebben. Dan ga je lobbyen bij andere landen. Maar op dit moment — dat blijkt eigenlijk ook uit de beantwoording van heel veel vragen — is het elke keer een mysterie wat Nederland vindt. Als de minister het zelf niet duidelijk maakt, ga ik bekijken of we als Kamer morgen met een motie kunnen komen waarin we oproepen: als Poetin komt maar Zelensky niet, moet Nederland niet gaan.

Minister **Berendsen**:
Voor ons is het zeker een onwenselijke situatie als Poetin daar zou zijn en Zelensky niet. De acties die we zullen nemen naar aanleiding van zo'n situatie, zullen we afstemmen met gelijkgestemde landen.

Voorzitter. Ik kom op Israël en de Palestijnse gebieden. Het uiteindelijke doel waar wij aan bij willen dragen en wat ons in deze Kamer verenigt, is een tweestatenoplossing waarbij een onafhankelijke, democratische en levensvatbare Palestijnse staat naast een veilig Israël bestaat en waarin nadrukkelijk geen rol voor Hamas is weggelegd. Sinds de gruwelijke aanslag van Hamas op 7 oktober 2023 en het onvoorstelbare leed dat daarop volgde, heeft het kabinet altijd gewogen hoe het effectief kan bijdragen aan het verbeteren van de situatie ter plaatse. Hierbij kunnen we ons niet beperken tot één aanpak. Het is niet of-of, maar en-en. Alleen praten werkt niet als dat geen verandering teweegbrengt terwijl maatregelen tegelijkertijd effect hebben op de ruimte om een dialoog te kunnen voeren. Maatregelen zijn geen doel op zich, maar een middel voor het bewerkstelligen van gedragsverandering. Het kabinet zoekt de balans. Over de vraag hoe die balans moet worden vormgegeven, lopen de meningen uiteen, ook hier in uw Kamer. Voor sommigen gaat wat we doen niet ver genoeg, terwijl anderen ons het liefst zouden willen terugfluiten. De relatie met Israël is van oudsher breed en intensief, en geworteld in een lange historie. Ongeacht de samenstelling van de nieuwe Israëlische regering willen en moeten we engageren.

Het is duidelijk dat het optreden van de Israëlische regering moet veranderen, met name als het gaat om de humanitaire situatie in Gaza en de verdere verslechtering van de situatie op de Westelijke Jordaanoever. Daarbij verliezen we niet uit het oog welke veiligheidsdreiging er ook bestaat voor Israël. Het kabinet spreekt zich uit waar nodig, waar mogelijk met

gelijkgezinde landen. Ik noem als voorbeelden: publieke, gezamenlijke verklaringen over humanitaire toegang tot Gaza, een veroordeling van de plannen voor nederzettingen in E1-gebied en verklaringen van Nederland in VN-verband.

Zoals bekend bij uw Kamer, liggen er sinds de door Nederland geïnitieerde evaluatie van de Israëlische naleving van artikel 2 van het EU-Israël-associatieakkoord voorstellen voor EU-maatregelen op tafel. Daarvoor is onvoldoende draagvlak onder lidstaten. Nederland is er voorstander van om die maatregelen op tafel te houden om zo de druk op Israël te behouden, en blijft hierover in gesprek met lidstaten. We blijven ons daarnaast inzetten voor aanvullende sancties tegen gewelddadige kolonisten, organisaties en extremistische ministers, maar ook voor aanvullende sancties tegen Hamas. Hier is EU-consensus voor nodig, dus dit gaat niet altijd zo snel als Nederland zou willen. Daarom beziet Nederland ook hoe er in de tussentijd wel stappen gezet kunnen worden. De ongewenstverklaring en registratie in het Schengen Informatie Systeem van de extremistische ministers Ben-Gvir en Smotrich zijn hier voorbeelden van.

Het opvoeren van de druk is slechts een aspect van de Nederlandse inzet. We bezien ook steeds hoe we humanitaire noden kunnen verlichten. Sinds 7 oktober 2023 hebben we 110,2 miljoen euro besteed aan humanitaire hulp voor Gaza specifiek, boven op de ongeoormerkte flexibele humanitaire financiering van hulporganisaties, die ook in Gaza wordt besteed. Het kabinet heeft 37 miljoen euro besteed aan urgente medische zorg voor zieke en zwaargewonde kinderen uit Gaza. Daarnaast steunt Nederland de Palestijnen met een ontwikkelingssamenwerkingsportfolio van jaarlijks 50 miljoen, bijvoorbeeld ter bevordering van de hervormingen van de Palestijnse Autoriteit.

Voor de tweestatenoplossing is het van essentieel belang dat de Palestijnse Autoriteit overeind blijft. Het kabinet draagt hieraan bij met een bijdrage van 5 miljoen euro begrotingssteun via PEGASE. In Nederland …

De **voorzitter**:
Als u tot een afronding komt, dan …

Minister **Berendsen**:
Ik heb nog maar een klein stukje.

De **voorzitter**:
Ja hoor, gaat uw gang.

Minister **Berendsen**:
Nederland is daarnaast actief binnen brede internationale initiatieven zoals de Global Alliance for the Implementation of the Two-State Solution, om zo bij te dragen aan de tweestatenoplossing. Samen met Indonesië zullen we in november een bijeenkomst hiervan in Nederland organiseren. Tegelijkertijd draagt het kabinet bij aan de bevordering van de internationale rechtsorde. Dit kabinet heeft daarom ook een verklaring tot interventie ingediend bij het Internationaal Gerechtshof in de zaak Zuid-Afrika versus Israël. Ook heeft Nederland, als tweede EU-lidstaat, een nationaal importverbod voor producten uit onrechtmatige nederzettingen ingevoerd. Nederland blijft ook pleiten voor een importverbod op EU-niveau. Ook op het gebied van accountability zetten we ons in.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Iedereen is het er wel over eens dat het opschorten van het handelshoofdstuk uit het associatieakkoord de meest effectieve manier is om druk uit te oefenen op deze regering en op Israël. Elke keer hoor ik dan weer "het kabinet zet zich daarvoor in" van de minister. Maar er is gewoon een Kamermeerderheid die zegt dat dit moet gebeuren. Kan de minister nou

concrete voorbeelden geven van gesprekken die hij met landen heeft gehad om zaken een andere kant op te sturen?

Minister **Berendsen**:
Ja, waarbij ik mij enige vaagheid moet permitteren. Over de rechtstreekse diplomatieke contacten met andere lidstaten wil ik namelijk altijd zorgvuldig praten. Wij hebben in … Waar was het ook alweer? Nou goed, dat ga ik nog aan de Kamer laten weten. Wij hebben als Nederland een bijeenkomst gehad met gelijkgestemde lidstaten. Het Verenigd Koninkrijk en Canada waren daar onderdeel van, net als Spanje, Ierland en België. Wij hebben samen aan tafel gezeten om te kijken hoe we hier een meerderheid voor kunnen krijgen en hoe we verdere stappen kunnen zetten. Toen werd er bijvoorbeeld ook geïnformeerd naar ons nationale sanctiebesluit, ook ter inspiratie voor andere lidstaten. In mijn bilaterale gesprekken met bijvoorbeeld Italië en Duitsland heb ik het ook steeds over de vraag op welke wijze we een stap vooruit kunnen zetten. Dit zijn cruciale lidstaten om dit voor elkaar te krijgen. Dit onderwerp is dus continu, zowel in bilaterale gesprekken achter de schermen als in de RBZ, onderdeel van onze inzet. Ik moet alleen wel constateren dat lidstaten in de fase in aanloop naar de verkiezingen niet bereid waren om te bewegen en dat nu in de fase na de verkiezingen ook niet zijn. Ze kijken nu naar de vorming van een eventuele nieuwe Israëlische regering en welke beleidsvoornemens die nieuwe regering dan heeft.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Het is goed dat de minister daarmee naar eigen zeggen de boer op gaat, maar ik vind het nog steeds weinig concreet worden. Ik hoor er weinig over, zeg ik deze minister eerlijk, en ik zie er ook weinig over. Dat vind ik verontrustend. Hoe gaat de minister ervoor zorgen dat wij als Kamer, die met elkaar in meerderheid voor zo'n belangrijke stap hebben gepleit, daadwerkelijk kunnen controleren of op zijn minst in kunnen zien of een indruk kunnen krijgen van hoe deze minister daar namens Nederland in Europa pal voor staat en, sterker nog, het draagvlak daarvoor verbreedt?

Minister **Berendsen**:
Volgens mij heb ik met de Kamer voor de RBZ een commissiedebat. Dan is de inzet bekend. Onze inzet is daarmee kenbaar aan de Kamer en daar staat dit punt met grote regelmaat, zo niet altijd in. We maken hier steeds een punt van. Ik heb net geschetst hoe wij met een groep gelijkgestemde lidstaten proberen te kijken hoe we meer gelijkgestemde lidstaten kunnen krijgen. In mijn bilaterale contacten is het ook steeds onderwerp van gesprek. Maar uiteindelijk zitten we ook in een fase waarin het lastig is resultaten te laten zien van het verkrijgen van beweging, omdat die beweging er op dit moment niet is gezien de fase waar we in zitten.

De **voorzitter**:
Mevrouw Van der Werf, tot slot.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Die reactie hoorde ik in de eerste ronde van het debat ook van een partij hier in de zaal. Als dat waar is, als de verkiezingen het argument zijn om het nu rustig aan te doen, dan pleiten we daar dus nu niet in de volle breedte voor en gaan we op het moment dat er straks een nieuw kabinet in Israël zou zijn hier echt vol voor.

Minister **Berendsen**:
Nee, mevrouw Van der Werf begrijpt mij dan verkeerd. Ik gaf aan dat ik bij andere lidstaten geen ruimte voor beweging zie, omdat zij in deze fase af willen wachten wat de nieuwe Israëlische regering gaat worden en wat hun beleidsvoornemens zijn. Dat ontslaat mij niet van de verantwoordelijkheid, ook op basis van de motie, om mij te blijven inzetten. Ik constateer alleen, als mevrouw Van der Werf vraagt welke resultaat ik dan heb en waar die

verdere beweging zit, dat er de afgelopen weken weinig beweging is geweest en dat die er de komende weken, vrees ik, ook niet zal zijn gezien die positionering van andere lidstaten.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Op basis van de schriftelijke beantwoording heb ik een aantal vragen aan de minister. Allereerst heeft het vorige kabinet, het demissionaire kabinet, een jaar geleden toegezegd: we komen met nationale handelsmaatregelen. Het heeft ellenlang geduurd voordat dat was uitgewerkt. De afgelopen zomer heeft dit kabinet aangekondigd: we kijken ook of we dat breed kunnen doen op investeringen en diensten. En alsnog staat hier: ik kan u niet vertellen wanneer dat komt. Waarom niet?

Minister **Berendsen**:
Ik besef dat ik de Kamer meermaals heb toegezegd dit zo snel mogelijk te sturen. Dit blijft zo snel mogelijk. De reden daarvoor is dat we ook rond de discussie over onze vorige nationale maatregelen gezien hebben hoe belangrijk het is dat als je besluit om dit te doen, de juridische basis dusdanig is dat niet alleen wij vinden dat het inhoudelijk een goed voorstel is, maar dat het ook stand houdt bij een eventuele rechtsgang. Met onze huidige nationale sanctiemaatregelen zitten we op dit moment ook in een rechtszaak. Dat maakt dat het veel tijd kost om dat op een goede manier te doen, om het ambtelijk advies op een goede manier op orde te brengen om daar vervolgens een politiek besluit over te nemen en dat naar de Kamer te brengen.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Ik hoop dat het hieraan ligt. Ik hoop het van harte. Maar kan de minister mij dan uitleggen waarom het in vijftien maanden tijd niet gelukt is om dit juridische advies af te krijgen? Wat is het probleem? Vijftien maanden! Dit kabinet is zelf ook al maanden hiermee bezig. Wie zijn er gevraagd? Zijn dat de juristen van het ministerie van Buitenlandse Zaken, is het een volkenrechtelijk advies, ligt er iets bij een commissie? Waar zit het vast?

Minister **Berendsen**:
We zijn er bijna. Ik kan nu niet uit mijn hoofd zeggen welke specifieke juridische experts daarbij betrokken zijn. Ik hoop echt zo spoedig mogelijk met dat advies te komen. Bij dezen wil ik ook toezeggen dat ik ervoor wil zorgen dat dat advies voor het einde van jaar bij de Kamer komt te liggen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Tot slot. Er was al een toezegging van de minister om het voor dit debat naar de Kamer te sturen. Dat is dus niet gelukt. Ik wil het even zeker weten. Ligt er nog geen juridisch advies? Of is politieke besluitvorming de reden dat de minister dit niet kan delen met de Kamer?

Minister **Berendsen**:
Er ligt een juridisch advies waar gewoon nog inhoudelijke vragen op zijn. Dat advies moet dus nog volledig afgerond worden, met de aanvullende vragen die gesteld zijn. Dan is het document compleet.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Tot nu toe hoor ik van het kabinet eigenlijk niks anders dan wat ook onder het kabinet-Schoof gebeurde om de druk op Israël op te voeren, namelijk nauwelijks iets. Het enige wat erbij is gekomen, is het handelsverbod. Ik hoop dat de mogelijkheden voor uitbreiding van het handelsverbod heel snel daadwerkelijk naar de Kamer komen. Ik heb nog een vraag naar aanleiding van de schriftelijke beantwoording over de wapenhandel met Israël. Het was ook een van de eisen van de Rode Lijn afgelopen weekend om de wapenhandel met Israël

te stoppen. Nu zien we dat er een contract is gesloten met een Nederlands wapenbedrijf, een fabriek, om hier Israëlische wapens te maken. Daarvan zegt het kabinet: dat is een aangelegenheid tussen twee bedrijven. Vindt de minister het wenselijk dat een Nederlands bedrijf en een Israëlisch bedrijf gewoon een deal met elkaar kunnen sluiten?

Minister **Berendsen**:
Ik zou eerst graag willen ingaan op het gemak waarmee mevrouw Teunissen de nationale maatregel wegzet als: dat is het enige wat het kabinet gedaan heeft en dat was het. Naast allerlei andere maatregelen die we genomen hebben, is dit een unieke en zeer vergaande maatregel die zeer weinig landen — die zijn op minder dan een hand te tellen — bereid zijn geweest te nemen. Ik wil de impact daarvan — dat hebben we ook in de maatschappij gezien, van alle kanten — dus niet zo makkelijk wegzetten als dat mevrouw Teunissen zojuist gedaan heeft. Ten tweede hebben we inderdaad aangegeven dat de situatie zoals die is beschreven en waarnaar gevraagd is, inderdaad een samenwerking tussen twee private bedrijven is, waar wij op dit moment als kabinet niets over vinden.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Toch nog even over dat handelsverbod. Ja, dat is een stap, maar dat besluit is al genomen door het vorige kabinet. Tegelijkertijd zien we dat de genocide aanhoudt, dat het aantal illegale nederzettingen alleen maar toeneemt. Dat is natuurlijk waarom ook al die 200.000 mensen de straat op zijn gegaan. Die zeggen: er is meer nodig; er is meer druk nodig. Dat is dus wat ik het kabinet vandaag vraag. Over de wapenhandel zegt het kabinet: als het over onze eigen inkoop gaat, dan gaan we dat afbouwen. Dat moeten we ook nog maar zien, want er worden nog steeds nieuwe contracten gesloten. Maar als het dan tussen twee bedrijven is, zegt het kabinet: daar hebben we niks mee te maken, dan kijken we weg.

De **voorzitter**:
Uw vraag?

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
De vraag is dus of de minister mogelijkheden ziet om het, ook als het om een particuliere overeenkomst gaat, dan nu gewoon even niet te doen en het te verbieden.

Minister **Berendsen**:
Zoals ook in de schriftelijke beantwoording is aangegeven, is dat niet iets waar we nu stappen op zouden willen zetten. Voor wat betreft de export van wapens naar Israël is de facto het enige wat geëxporteerd wordt middelen die bijdragen aan de verdediging van Israël. De facto gaat er dus al erg weinig die kant op. Voor wat betreft de import van wapens heeft de minister van Defensie uitgebreid geantwoord in het debat met de Kamer.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Waarom ik hier zo'n punt van maak, is omdat Israëlische bedrijven gewoon van Nederlandse bedrijven blijven profiteren als het gaat om wapens. Het kabinet zegt nu: dat vinden we allemaal prima; daar gaan we nu niks aan veranderen. Als er één ding is dat je kunt doen om de druk op te voeren, is het wel zeggen: handelen in wapens gaan we nu even niet doen. Ik stel de vraag dus nogmaals: is het kabinet bereid om hier paal en perk aan te stellen en niet te accepteren dat Nederlandse bedrijven deals sluiten met de Israëlische wapenindustrie?

Minister **Berendsen**:
Ik heb daar zojuist op geantwoord.

De **voorzitter**:
Mevrouw Dobbe. Dan gaat de minister verder met zijn beantwoording.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Mevrouw Teunissen heeft hier natuurlijk helemaal gelijk in, dus alle steun voor die vragen.

De **voorzitter**:
Uw interruptie.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Mijn interruptie. 200.000 mensen stonden afgelopen zondag in Amsterdam. Ik was daarbij. Zij verwachten een serieus antwoord van dit kabinet op de eisen die ze daar met 200.000 mensen hebben neergelegd. En wat hebben we gekregen? Net iets meer dan een half A4'tje, waarin niet wordt ingegaan op de eisen. Het kabinet zegt: we snappen uw zorgen, verdriet en machteloosheid en we blijven eigenlijk doen wat we deden. Is dat echt het antwoord dat dit kabinet wil geven aan die 200.000 mensen die de Rode Lijn hebben gevormd in Amsterdam?

Minister **Berendsen**:
Zoals ik zojuist ook richting mevrouw Teunissen gezegd heb, herken ik het beeld niet dat het kabinet te weinig doet, niet luistert naar de zorgen van mensen en de druk op Israël niet verder wil opvoeren. We hebben meerdere maatregelen genomen om dat te doen. Tegelijkertijd is de grootste impact in EU-verband. Daar zitten we nu simpelweg in een periode dat we de druk niet gezamenlijk verder kunnen opvoeren, omdat we in een fase zitten richting een nieuwe Israëlische regering. Mevrouw Dobbe, de Kamer en de hele Rode Lijndemonstratie kunnen ervan uitgaan dat zodra er een nieuwe Israëlische regering is, het kabinet samen met de internationale partners vol druk zal zetten om de humanitaire situatie in Gaza te verbeteren, om de situatie op de Westelijke Jordaanoever te verbeteren en om gewelddadige kolonisten aan te pakken. Ik hoop echt dat de Israëlische regering die stappen ook zal zetten.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Sorry, hoor, maar ik zag die brief net pas. Ik heb hem heel snel gelezen, want hij is heel kort. 200.000 mensen in Amsterdam verwachten een serieuze reactie van het kabinet op de eisen die ze daar hebben neergelegd. Er was een gigantische opkomst voor een demonstratie van de Rode Lijn. Dan kan het toch niet zo zijn dat het kabinet een briefje stuurt waarin het niet eens ingaat op de eisen van de Rode Lijndemonstranten? Kunt u alstublieft een serieuze reactie sturen op de mensen die afgelopen zondag in Amsterdam stonden?

De **voorzitter**:
Spreekt u via de voorzitter.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Kan de minister alstublieft een serieuze reactie sturen aan de demonstranten, die 200.000 mensen, zodat ze zich niet belazerd voelen door de zeer, zeer belabberde en korte reactie van het kabinet?

Minister **Berendsen**:
Zoals de brief duidelijk maakt, zien we de grote zorgen van mensen. Tegelijkertijd neemt het kabinet een pakket aan maatregelen en is het voornemens die weer verder te nemen, met internationale inzet, in een fase waarin we andere landen kunnen overhalen om de druk te vergroten. Ik zal volgende week ook zelf het gesprek aangaan met vertegenwoordigers van de Rode Lijndemonstratie.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Maar ik vroeg om een serieuze reactie. Dit hele korte briefje dat de minister namens het kabinet heeft gestuurd ... Kunt u daar alstublieft een serieuze reactie van maken, waarin u ingaat op de eisen van de demonstranten van de Rode Lijn? Hiermee kan het kabinet echt niet aankomen. Het gaat niet eens in op de eisen die ze daar met 200.000 mensen hebben gesteld. U zegt eigenlijk alleen maar: "We doen wat we deden. We begrijpen uw zorgen. Vertrouw erop, want we zijn heel erg druk bezig."

Minister **Berendsen**:
Ik herken me echt niet in het beeld van de inzet van het kabinet dat mevrouw Dobbe neerzet.

De **voorzitter**:
Meneer Van Baarle. Dan gaat de minister echt verder met zijn beantwoording.

De heer **Van Baarle** (DENK):
In het internationaal recht staat niet zoiets als: je zet je in voor bepaalde maatregelen, maar dat pas je aan op het moment dat er in een ander land verkiezingen zijn en er mogelijk een nieuwe regering komt. Je moet je houden aan het internationaal recht. Je moet doen wat je kunt doen om schendingen te voorkomen. Ik zou allereerst van deze minister willen horen dat hij dat hele argument niet alleen zelf niet hanteert, maar dat hij ook aan Europa vraagt om het niet te hanteren. Ik hoor namelijk net dat hij zelf zegt: als er dadelijk een nieuwe regering is, kunt u ervan op aan dat we druk gaan zetten.

Minister **Berendsen**:
Dat is ook onze inzet. Zoals ik net ook tegen mevrouw Van der Werf heb gezegd, stoppen onze inzet, onze verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de motie en ook de inzet van dit kabinet om meerderheden te krijgen om de druk verder op te voeren in deze fase niet. Mijn constatering is alleen dat er geen beweging is bij andere lidstaten, zeker bij de cruciale lidstaten, bijvoorbeeld Duitsland en Italië. Zij hebben in deze fase een terughoudende positie, omdat ze de ontwikkelingen in Israël willen zien.

De heer **Van Baarle** (DENK):
De minister schetst dat die beweging er niet is. Dat is iets wat we eigenlijk al jaren horen. Dat is niet nieuw; dat horen we al jaren. Het gaat te traag en ondertussen worden de misdaden tegen de Palestijnen nog steeds gepleegd. Is deze minister dan bereid om nationaal te doen wat hij kan doen, zoals stoppen met de aankoop van wapens, bedrijven uitsluiten van subsidies en samenwerkingen als zij zaken doen die niet kunnen, aanscherpen van het ontmoedigingsbeleid, stoppen met het bevorderen van handel in Israël, wat het ministerie nog steeds doet, en het erkennen van de Palestijnse staat? Dat kan allemaal nationaal. Is de minister bereid om aanvullende nationale maatregelen te nemen?

Minister **Berendsen**:
Als het gaat om de onrechtmatige situatie van de illegale nederzettingen en onze internationaalrechtelijke verplichtingen die daaruit voortvloeien om die onrechtmatige situatie niet in stand te houden, hebben we de nationale maatregel genomen. Het kabinet is dus zeker bereid om stappen te zetten als dat noodzakelijk is. Tegelijkertijd is dit een periode waarin de situatie is zoals ik die geschetst heb en blijven wij ons inzetten om de druk verder op te voeren. Daar kan ik het volgende aan toevoegen. De heer Van Baarle noemde het ontmoedigingsbeleid. Ook dat zijn we natuurlijk aan het verkennen. Onze reactie daarop zal ik voor het einde van het jaar meenemen in de brief over de eventuele uitbreiding van de sanctiemaatregelen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Je vraagt de minister wat hij nationaal extra gaat doen en dan refereert de minister aan de situatie en komt er een non-antwoord. In het licht van de misdaden die gepleegd worden tegen de Palestijnen, de mensenrechtenschendingen en de schendingen van het internationaal recht die Israël al decennialang pleegt, vind ik echt dat deze minister niet kan zeggen: we kijken wanneer nationale maatregelen noodzakelijk zijn. Het is toch overduidelijk dat ze noodzakelijk zijn, omdat we zien dat de Palestijnen nog steeds onderdrukt, afgeslacht en uitgehongerd worden en dat hun land wordt afgepakt?

Minister **Berendsen**:
Zoals ik net ook tegen collega Dobbe van de heer Van Baarle gezegd heb, herken ik mij niet in de schets die hier neergelegd wordt. Dit kabinet zet, kijkend naar het internationale speelveld, zeker in Europa, echt grote en ook unieke stappen om de druk op Israël op te voeren. Wij geven daarmee ook invulling aan onze internationaalrechtelijke verplichting. Ik heb zojuist in mijn inleiding een hele lijst opgenoemd, bijvoorbeeld hoe wij ook inzetten op humanitaire steun in Gaza, die keihard nodig is, zeker in de aanloop naar de winter. De heer Van Baarle heeft vandaag in een tweeminutendebat twee moties ingediend die we oordeel Kamer hebben gegeven en waar we ons van harte voor willen inzetten. Dus nogmaals, ik herken me niet in het door een deel van deze Kamer geschetste beeld van de inzet van dit kabinet.

De **voorzitter**:
U vervolgt op het onderdeel Midden-Oosten. Daarna is er weer ruimte voor interrupties. Gaat uw gang.

Minister **Berendsen**:
Voorzitter. Ik denk dat ik al veel heb gehad. Er zijn nog een aantal vragen van de Kamer die ik nog niet behandeld heb. De heer Stoffer vroeg naar de wereldwijde BDS-beweging. Nederland heeft nationale handelsmaatregelen genomen tegen de invoer van producten uit de onrechtmatige nederzettingen, maar het kabinet beschouwt deze inzet niet als BDS, Boycot, Desinvesteren en Sancties. Het kabinet heeft ook helemaal niet de intentie om die richting op te gaan. Wij zien dit als een zorgvuldige, afgewogen aanpak vanuit onze verplichting vanuit het internationaal recht.

De heer Van Lanschot vroeg naar het inzetten in Europees verband op douane-inkomsten, die keihard nodig zijn. Het kabinet pleit al lange tijd publiekelijk en bij de Israëlische regering voor het verlengen van de bankrelaties tussen Israëlische en Palestijnse banken en voor het vrijgeven van de Palestijnse belastinginkomsten. Dit zullen we ook blijven doen, ook met de toekomstige Israëlische regering, ook in EU-verband, omdat dit echt een cruciale stap is, ook voor de levensvatbaarheid van de Palestijnse Staat, van de Palestijnse Autoriteit.

De heer Stoffer vroeg ook wat we doen om het vertrouwen van Israël te herwinnen. Israël is op dit moment druk bezig met het formeren van een nieuw kabinet. Dat volgen wij natuurlijk nauwgezet. Nederland gaat ook met de nieuwe Israëlische regering in gesprek, zoals dat ook past bij de lange en historische bilaterale band, waarbij onze overeenkomsten maar zeker ook de duidelijke verschillen onderdeel van gesprek zullen zijn.

Mevrouw Piri vroeg naar het CAVV-advies en mijn woorden die daarin worden aangehaald. Allereerst wil ik zeggen dat het CAVV-advies veel breder is dan alleen de quotes en de uitgelichte opmerkingen. Binnen de gestelde termijn zullen wij daar uitgebreid op antwoorden, en dan hebben we de kans om daar het debat over te voeren. We hebben ook al uitgebreid met de Kamer gesproken over de kwestie van de specifieke situatie destijds

met de Iranoorlog. Het internationale recht is het kader om de rechtmatigheid van geweldgebruik tussen staten te beoordelen. Het kabinet heeft daarbij altijd duidelijk gesteld dat het de aanvallen op basis van de beschikbare informatie buiten die kaders acht. Zeker in het begin heeft het kabinet ook steeds aangegeven dat het uiteindelijk ook aan de VS en Israël was om informatie te leveren over waarom die aanval wél rechtmatig zou zijn. Die hebben wij tot op heden ook nog niet gezien. Het internationale recht blijft cruciaal, en een belangrijk uitgangspunt van ons buitenlandbeleid. In elke situatie zullen we kijken op welke wijze we het internationale recht het best kunnen beschermen.

Dit was mijn blokje Midden-Oosten, voorzitter.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Heel specifiek hierover wil ik graag toch één vraag stellen. Mijn vraag was de volgende. Ik vond het niet zo'n handige opmerking, en ik was kennelijk niet de enige die dat vond. De minister geeft nu een ander antwoord, een diplomatieker antwoord. Heeft hij nou spijt van die uitspraak? Zou hij het weer zo doen? Neemt hij zijn woorden terug? Dat was mijn vraag.

Minister **Berendsen**:
Nee, omdat ik, zoals ik zonet ook uitlegde, in die situatie op dat moment mijn woorden zorgvuldig koos, zoals ik altijd probeer te doen. Dat heb ik destijds ook gedaan.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Ik zat even naar de schriftelijke beantwoording te kijken van mijn vraag over een Nederlands kader voor een inreisverbod voor kolonisten, naar Frans voorbeeld. Ik vind dat een teleurstellend antwoord. Er staat namelijk: "Dit kabinet heeft een voorkeur voor EU-sancties. Nederland blijft inzetten op het vergroten van EU-draagvlak voor sancties." Maar wat is nou het verschil tussen Nederland en de andere landen, die het wel doen? Waarom kunnen andere landen, zoals Frankrijk, het VK, Noorwegen en Canada — ik kan er nog een paar noemen — dat dan wel doen?

Minister **Berendsen**:
Op basis van deze aanvullende vraag zeg ik toe dat ik met die landen ga verkennen wat zij precies doen en op welke wijze wij daar eventueel invulling aan kunnen geven, dus of we op basis van die kennis inzetten op EU-sancties of dat er een ander spoor mogelijk is.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Dat moedig ik van harte aan. Dat lijkt mij goed, ook omdat wij daar het goede voorbeeld geven op het sanctiebesluit. Op dat punt is Nederland het land dat de norm stelt en volgen andere landen ons. Dan zou dat andersom natuurlijk ook kunnen, zou ik zeggen. Dan moeten we ons niet verschuilen achter het argument dat iets een EU-aangelegenheid is.

Minister **Berendsen**:
Het is idealiter natuurlijk een EU-aangelegenheid, maar nogmaals, ik ben bereid om te verkennen hoe andere landen dat doen en hoe wij zouden kunnen acteren.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Mijn vraag ging eigenlijk over hetzelfde en ik ben nog niet tevreden over de antwoorden van de minister. De vraag die ik toen heb gesteld, ging over de VK-sancties tegen Israëlische kolonisten. Steunt Nederland die gewoon, conform Kamermoties? Ik moet zeggen dat ik de beantwoording creatief vond, want daarin staat: het verrassingseffect is bij sancties cruciaal. Maar de inzet van het kabinet mag toch geen verrassing zijn voor de Kamer? Ik stel de vraag dus alsnog. Wat is de inzet van het kabinet?

Minister **Berendsen**:
Sowieso is het onze inzet om die gewelddadige kolonisten hard aan te pakken en te

sanctioneren. Ik heb net ook tegen mevrouw Van der Werf gezegd dat ik verdere kennis wil vergaren over de wijze waarop hier invulling aan gegeven wordt door het VK maar ook door andere landen. Het is onze inzet om de druk daar op te voeren. Dat is de inzet, maar op het moment dat je iets meer zegt over sancties tegen individuen — we hebben die-en-die gelokaliseerd en we gaan het zo-en-zo doen — heeft men gelegenheid om die sanctie alvast te ontwijken voordat die in werking is getreden.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Ik interpreteer het maar zo dat de minister inderdaad de Kamermotie uitvoert wanneer er VK-sancties zijn tegen Israëlische gewelddadige kolonisten, en dat hij zich in EU-verband inzet om diezelfde mensen op de EU-lijst te zetten. Dan over het nationale kader. In reactie op vragen van collega Van der Werf staat er: "Het kabinet maakt per geval een afweging of de uitzonderlijke maatregel van een nationaal inreisverbod gerechtvaardigd zou zijn." Dat gaat over nationale beperkingen voor gewelddadige kolonisten. Mijn vraag is dus: wat is dan het Nederlandse afwegingskader?

Minister **Berendsen**:
Om deze vraag precies en gedetailleerd te beantwoorden, stel ik voor om daar voor de tweede termijn schriftelijk op terug te komen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Kan de minister daarin dan ook meenemen hoeveel inreisverboden Nederland nu, naast Ben-Gvir en Smotrich, heeft uitgevaardigd op basis van dat kader?

Minister **Berendsen**:
Als ik daar iets over kan delen, zal ik dat doen.

De **voorzitter**:
U vervolgt uw beantwoording, maar niet voordat meneer Van Baarle nog een interruptie plaatst.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Ook hierop doorgaand, even los van het afwegingskader, en kijkend naar de politieke weging van dit kabinet over de vraag of het gerechtvaardigd zou zijn: vindt deze minister het toepassen van nationale inreismaatregelen tegen gewelddadige kolonisten dan wel verantwoordelijke bewindspersonen politiek gerechtvaardigd?

Minister **Berendsen**:
Ja, daarom hebben wij er in de EU natuurlijk voor gepleit om dat te doen. Toen wij daar geen meerderheid voor kregen, zijn we nationaal overgegaan tot "persona non grata"-verklaringen. Het blijft altijd onze inzet om dat op Europees niveau te doen, omdat de maatregel dan zo impactvol mogelijk is. Tegelijkertijd heb ik net ook toegezegd dat we kennis opdoen bij andere landen.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Oké. Dan hebben we het over het instrument. Men gaat per geval kijken of dat gerechtvaardigd zou zijn. De regering vindt het instrument gerechtvaardigd. Als het bijvoorbeeld gaat om een Israëlische bewindspersoon … Laten we de heer Katz noemen. Hij is vaak in het nieuws geweest vanwege betrokkenheid en verschrikkelijke uitspraken. Hij wordt Europees ook niet op de lijst geplaatst. Vindt de minister het in zo'n geval gerechtvaardigd?

Minister **Berendsen**:
Wij hebben op Europees niveau ingezet op Ben-Gvir en Smotrich. Dat hebben we op Europees niveau niet voor elkaar gekregen omdat daar unanimiteit voor nodig is. Op basis daarvan zijn we tot een "persona non grata"-verklaring overgegaan.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Dat was geen antwoord op de vraag. Vindt de minister het in het geval van de heer Katz politiek gerechtvaardigd dat er een inreisverbod tegen hem zou komen?

Minister **Berendsen**:
Deze specifieke persoon is op dit moment niet onderdeel van onze inzet.

De **voorzitter**:
U vervolgt uw beantwoording.

Minister **Berendsen**:
Ik ben aangekomen bij het ICC, meen ik. Het mitigeren van de gevolgen van de sancties is een prioriteit van het kabinet. De urgentie van effectieve maatregelen om het hof te steunen in zijn functioneren is duidelijk. Die richten zich specifiek op mogelijkheden tot voortzetting van de toegang tot het internationale betalingsverkeer voor het Strafhof, waar mevrouw Van der Werf ook naar vroeg. Het is daarbij zaak om samen op te trekken met verdragspartijen van het hof. Daarbij is er eveneens een belangrijke rol voor de EU weggelegd. In reactie op de oproep van Nederland heeft de Europese Commissie toegezegd om haar coördinerende rol ten volle te spelen, en ze maakt daar ook werk van. In lijn met de moties die er liggen is de inzet hierop geïntensiveerd. Alle opties worden nader verkend. Inhoudelijk is het vinden van een passende optie uitdagend en vraagt dit om een zorgvuldige uitwerking. Zodra deze opties concreter zijn, zal ik uw Kamer daar zo spoedig mogelijk over informeren, al dan niet vertrouwelijk als dat noodzakelijk is. Ik hoop dat voor het aanstaande kerstreces te doen, omdat de druk op Europees niveau hoog is om snel tot de juiste opties te komen.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Ik las vanochtend online een artikel van The Rights Forum. Daarin stond dat er onderhandeld zou worden over de beperkingen van het hof, over de immuniteit voor staatshoofden en regeringsleiders, over geen rechtsmacht meer over onderdanen van niet-verdragsstaten en over de uitholling van het complementariteitsbeginsel. Klopt dat? Liggen deze voorstellen op tafel?

Minister **Berendsen**:
Er worden nu gesprekken gevoerd over het diplomatieke spoor dat bewandeld wordt. Ik kan niet vooruitlopen op welke onderwerpen daar wel of niet op tafel liggen. Uiteindelijk is het ook nooit alleen Nederland dat daarover gaat of daarover kan gaan, omdat er meer dan 120 verdragspartijen zijn die eventueel tot een akkoord met de VS zouden moeten komen.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
De minister ontkent dus niet dat het waar is.

Minister **Berendsen**:
Er zijn allerlei gesprekken gaande, maar dat betekent niet dat de inzet van Nederland zodanig zou zijn.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Ik vind dat een verontrustend antwoord, maar ik wil ook nog een ander punt maken. Vorige

week hadden we in het commissiedebat Raad Buitenlandse Zaken ook al een soortgelijke discussie, over dat er op dit moment twee sporen spelen op het Strafhof: de "diplomatieke discussie", zoals de minister het noemt, en het feit dat deze Kamer een motie van mijn fractie heeft aangenomen die ervoor moet zorgen dat het Strafhof financieel onafhankelijk wordt. Op het moment dat dat geslaagd is, zijn we helemaal niet meer afhankelijk van dit spoor, van deze onderhandelingen, van de Amerikanen die hier dus blijkbaar hele maffe eisen op tafel leggen, waar wij op dit moment over in gesprek zijn. Ik wil deze minister aanmoedigen om héél snel werk te maken van die onafhankelijke bankrekeningen, zodat we ons niet meer hiertoe hoeven te verhouden.

Minister **Berendsen**:
Allereerst over het diplomatieke spoor: volgende week komt er een Kamerbrief over de inzet van Nederland voor de Vergadering van verdragspartijen, dus dan ziet u onze hele inzet op inhoud en kunnen we daar het debat over voeren. Wat betreft het mitigerende spoor: daar zetten wij vol op in en ik hoop ook dat voor het kerstreces die opties in Europa uitgewerkt zijn, om ervoor te zorgen dat het betalingsverkeer van het hof voortgang kan blijven vinden. Ik wil hier ook vermelden dat op alle sporen de rol van Nederland zo groot is, en dat er zo erg naar ons gekeken wordt, dat ik het niet in alle openheid met de Kamer kan hebben over de inhoud van ieder spoor en onze inzet, omdat wij op al die gebieden een belangrijke rol spelen. Ik doe de toezegging aan de Kamer om op vertrouwelijke wijze regelmatig een briefing te geven over waar we staan en op welke wijze we voortgang zien.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Dit zijn momenten om even tot tien te tellen. Laat ik de minister nog één keer de kans geven. De berichten zijn dat Nederland onderhandelt om staatshoofden immuniteit te geven voor vervolging. Dan hebben we het over zowel Vladimir Poetin als Benjamin Netanyahu. De berichten zijn dat Nederland onderhandelt over het uitsluiten van rechtsmacht van het hof over onderdanen van niet-verdragsstaten, oftewel dat die gewelddadige kolonisten op de Westelijke Jordaanoever waar we het net over hadden nooit voor het Internationaal Gerechtshof kunnen komen. Het derde punt is de inperking van de jurisdictie van het hof.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Klip-en-klaar kan de minister toch zeggen: no way dat wij als gastland dit soort inzet zouden hebben in gesprekken? Dat hoeft niet vertrouwelijk. Dat moet openbaar. "No way!"

Minister **Berendsen**:
Laat volstrekt helder zijn waar het Strafhof voor staat, waar het Strafhof voor is en dat wij als Nederland het functioneren en het onafhankelijk functioneren van het Strafhof zullen beschermen. Over de precieze inhoudelijke inzet zal volgende week een Kamerbrief komen. Op basis daarvan kunnen we het gesprek samen voeren.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Maar het staat nu in de pers en we staan nu hier in de Kamer met de minister. Ik wil gewoon op deze drie punten weten, los van de inzet, dat we dit niet doen. No way dat wij gaan zeggen dat Vladimir Poetin niet vervolgd kan worden in Den Haag. Wat voor antwoord is dit voor de Oekraïners? No way gaan we zeggen dat we Netanyahu niet kunnen vervolgen in Den Haag. Wat voor antwoord is dat voor de nabestaanden van de doden in Gaza? Nogmaals, kan de minister klip-en-klaar zeggen — dit is namelijk echt een serieuze kwestie — dat dit niet onze inzet is?

Minister **Berendsen**:
Ik herken veel van het belang dat mevrouw Piri hecht aan deze onderwerpen en aan deze

vraag. Maar ik ga toch echt zeggen dat ik daar nu niet op deze manier een uitspraak over kan doen. Volgende week komt er een Kamerbrief. U kunt erop rekenen dat Nederland staat voor de werking van het hof en het onafhankelijk functioneren ervan.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Met alle respect voor de minister, het staat deze Kamer vrij om deze minister te bevragen wanneer wij dat willen. We hoeven helemaal niet te wachten op een Kamerbrief om een vraag te stellen. Dit is nota bene de begroting Buitenlandse Zaken. Er staat iets in de krant en ik vraag de minister: ontkent hij het of bevestigt hij het? Als dit waar blijkt, als ook maar een van deze drie punten waar blijkt, dan heeft de minister wat mijn fractie betreft echt een groot probleem.

Minister **Berendsen**:
Ook dat herken ik. Ik ben minister in een minderheidskabinet. Het kabinet zal niet akkoord gaan met een uitgekleed Strafhof dat totaal niet meer kan dienen voor waar het voor dient. De reden dat ik er zo over moet spreken, is dat het diplomatieke spoor zorgvuldig bewandeld moet worden. Op het moment dat ik hier als een van de meer dan 120 verdragspartijen — naar ons wordt ook nog eens gekeken om dat diplomatieke spoor serieus vorm te geven — nu dit soort uitspraken doe, dan is dat, denk ik, niet behulpzaam voor het serieus vormgeven van dat diplomatieke spoor.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Het probleem is dat deze minister nu boven de markt laat hangen dat hij mogelijk kan instemmen met het niet in Den Haag vervolgen van Netanyahu of Poetin, dus dat hij bereid is om onderhandelingen te voeren met als uitkomst dat Netanyahu vrijuit kan gaan omdat Amerika en Israël dat willen. Deze minister kan dat niet boven de markt laten hangen, zeker niet na die Rode Lijn in Amsterdam en zeker niet als we zien welke misdaden Poetin en Netanyahu gepleegd hebben. Dus nogmaals de vraag aan deze minister: kan hij toezeggen dat het uitsluiten van regeringsleiders en staatshoofden van vervolging door het Strafhof, voor Nederland een onbegaanbare weg is?

Minister **Berendsen**:
Dat is op dit moment niet aan de orde. Nederland is een van de meer dan 120 landen die uiteindelijk gezamenlijk dit diplomatieke spoor moeten bewandelen. Ik begrijp de vragen en het belang van deze vragen. Het enige wat ik kan zeggen, is dat er volgende week een brief over onze inzet komt. Dan kunnen wij het debat daarover voeren. Nederland staat voor de bescherming van het hof, niet alleen qua mitigatie om ervoor te zorgen dat de mensen die in het hof werken en het hof zelf kunnen blijven functioneren, maar ook voor het belang van het functioneren van het hof. Aan alle stappen die tot een akkoord met de Amerikanen zouden moeten leiden waardoor het hof niet meer kan functioneren zoals het bedoeld is, zal Nederland als verdragspartij geen steun verlenen.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Sluit de minister uit dat Nederland een akkoord sluit dat als gevolg heeft dat Netanyahu en Poetin niet meer vervolgd kunnen worden bij het ICC?

Minister **Berendsen**:
Nogmaals, wij staan voor het functioneren van het Hof en waar het Hof voor is. Dat zal onze inzet zijn.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Dit kan gewoon niet. Je kan niet als regering terecht over Poetin zeggen dat hij verschrikkelijke misdaden pleegt en dan nu zeggen: mogelijk gaan we iets doen waardoor hij vrijuit gaat. We kunnen als Nederland niet zeggen dat we mogelijk een deal gaan tekenen waardoor Netanyahu niet vervolgd kan worden in Den Haag. Dat kan deze minister gewoon niet boven de markt laten hangen. Ik vraag deze minister los te komen van zijn diplomatiek voorbereide, geprepareerde woordvoeringslijnen en gewoon klip-en-klaar aan te geven dat Nederland nooit zal tekenen voor een deal waardoor de schoft Netanyahu vrijuit gaat. Kan de minister dat toezeggen?

Minister **Berendsen**:
Op die vraag herhaal ik wat ik zojuist gezegd heb. Ik snap dat het niet makkelijk is. De Kamer controleert mij als minister van Buitenlandse Zaken van Nederland. Maar op dit moment staat hier ook een minister van Buitenlandse Zaken die namens meer dan 120 verdragspartijen zowel in een kopgroep het diplomatieke spoor coördineert als het mitigatiespoor met de Europese Commissie. Voor de bescherming van het hof en het belang van deze twee sporen moet ik zeggen wat ik nu zeg. Uiteindelijk kunt u mij aanspreken op wat Nederland besluit te doen in dat diplomatieke spoor en op waar wij wel of niet mee akkoord zouden gaan. Dat spoor loopt nu en ik wil daar niet op vooruitlopen.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Ik probeer het toch nog één keer, want met alle respect vind ik dit antwoord een ICC-gastland onwaardig. Als je staat voor de bescherming van het ICC, dan zeg je toch: we gaan niet onderhandelen over het wel of niet inperken van bevoegdheden van het hof? Dan zeg je: wij staan pal voor de bevoegdheden die het hof nu heeft en wij staan voor die onafhankelijke rechters. Dan ga je toch niet onderhandelen met de Verenigde Staten? Kan de minister toezeggen dat hij geen concessies doet als het gaat over de bevoegdheden van het Internationaal Strafhof richting de VS?

Minister **Berendsen**:
Er wordt op dit moment vorm gegeven aan een diplomatiek spoor met de VS. Voor de coördinatie daarvan wordt gekeken naar Nederland in een kopgroep. Dat doen wij namens meer dan 120 verdragspartijen. Er zijn op dit moment geen onderwerpen aan de orde waar we ja of nee tegen zeggen. We werken toe naar de vergadering in december, om daar uiteindelijk een gezamenlijke inzet te hebben en een mandaat voor eventuele verdere onderhandelingen met de VS. Ik heb gezegd dat wij staan voor waar het hof voor staat, voor bescherming van de onafhankelijkheid van het hof en voor waar het hof voor is. Ik snap dat de Kamer mij probeert inzicht te laten geven in wat er exact op tafel ligt, maar die tafel is er op dit moment en die wordt gevuld met voorstellen die wel of niet tot een meerderheid kunnen leiden en überhaupt wel of niet acceptabel zouden zijn voor Nederland. Die inzet geven we nu vorm. Dat is echt het enige antwoord dat ik kan geven.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Maar wat is dan de overweging van het kabinet geweest om überhaupt over dit soort zaken te gaan onderhandelen? Waarom zegt het kabinet niet: we houden onze rug recht richting de Verenigde Staten, dit is een directe aanval op het internationaal recht, dit pikken we niet en we komen met sancties? Waarom heeft het kabinet voor deze route gekozen als gastland van het ICC, om überhaupt onderhandelingen te openen over zaken als onafhankelijkheid en immuniteit? Waarom heeft het kabinet voor deze route gekozen?

Minister **Berendsen**:
Omdat wij in het belang van het hof ieder spoor een kans willen geven om te kijken of we de druk op het hof kunnen verminderen. Dat betekent niet dat wij zomaar met van alles akkoord zouden gaan. Ik heb al een aantal keren gezegd dat wij staan voor de bescherming van het hof, voor de mensen die daar werken en het functioneren van het hof zoals het bedoeld is.

Maar zelfs in dit soort ingewikkelde situaties, moeten we diplomatie ook een kans geven. Ik heb net ook tegen mevrouw Van der Werf gezegd, dat we ook vol inzetten op het beschermen van het hof en de mitigerende maatregelen. Maar als ik hier nu als minister van Buitenlandse Zaken naar wie meer dan 120 partijen kijken om dat diplomatieke spoor een kans te geven, de woorden van mevrouw Teunissen zou herhalen, dan is er geen diplomatiek spoor en dan hebben we dat ook geen kans gegeven.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Het is natuurlijk niet waar dat alle sporen worden verkend, want het spoor van je rug recht houden tegenover de Verenigde Staten en zeggen "wij komen met tegensancties om het hof te beschermen" wordt niet bewandeld. Ik wil dus toch wel van de minister weten of hij in ieder geval kan toezeggen, nu de onderhandelingen gaande zijn, dat de bescherming van het Internationaal Strafhof ook betekent dat die onderhandelingen niet uitkomen op het inperken van bevoegdheden van het Internationaal Strafhof? Kan hij dat in ieder geval toezeggen?

Minister **Berendsen**:
Op dit moment worden er op de tafel van het diplomatieke spoor voorstellen verzameld van verdragspartijen om eventueel het gesprek aan te kunnen gaan met de Verenigde Staten over de zorgen die zij hebben. Dat pad wil ik zorgvuldig bewandelen en een kans geven en dat betekent dat ik daar nu geen uitspraak over doe.

De **voorzitter**:
Mevrouw Dobbe, echt kort en bondig.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Ik probeer het goed te begrijpen, want dit gaat wel over het Internationaal Strafhof. Dat is nogal wat. Op het moment dat staatshoofden immuniteit zou worden toegekend of dat onderdanen van niet-verdragstaten zouden worden uitgesloten van de rechterlijke macht van het hof, vindt deze minister dan dat het hof nog onafhankelijk kan functioneren?

Minister **Berendsen**:
Dit is vooruitlopen op de zaak met specifieke voorstellen die nu niet aan de orde zijn. Ik zou er echt voor willen waken om dat debat nu op basis van hypothetische voorstellen te voeren met de Kamer, terwijl onze inzet voor de Vergadering van verdragspartijen volgende week wordt gecommuniceerd in een brief naar de Kamer en we tegelijkertijd een diplomatiek spoor bewandelen, waar we uiteindelijk ook akkoord moeten gaan als Nederland met een situatie op tafel ligt. Daarover zullen we natuurlijk ook met de Kamer een gesprek hebben.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Maar snapt de minister wel dat dit ingewikkeld is voor de Kamer?

Minister **Berendsen**:
Ja.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Op het moment dat wij in de media lezen dat precies deze punten wel op de onderhandelingstafel liggen … Ik wil deze minister best het vertrouwen geven, omdat ik de positie waarin hij zit wel snap. Maar in een eerder debat toen we dit al zagen aankomen en we aan deze minister vroegen wat er dan onderhandelbaar is aan de jurisdictie en het mandaat van het hof, heeft hij eigenlijk gezegd: het is niet onderhandelbaar voor ons, want

we gaan dit instituut beschermen. Jetten zei: handen af van het hof. Het is dus niet hypothetisch. Snapt de minister dat? Het is wel aan de orde of het is niet aan de orde.

Minister **Berendsen**:
Dat snap ik. Ik sta ook achter die woorden. Op dit moment zitten we in een proces waarbinnen we momenten hebben om de Kamer te informeren over waar we staan, wat er op tafel ligt en wat onze inzet is. Gezien de rol die ik op dit moment moet spelen in het hele speelveld, vraag ik de Kamer om mij nu niet hele specifieke uitlatingen te ontlokken, hoewel ik vanuit de positie van de Kamer ook heel goed snap dat dit precies de cruciale vragen zijn die ook voor Nederland op tafel liggen over waar we wel of niet mee akkoord gaan als er eventueel een pakket aan mogelijke zaken op tafel komt.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Snapt de minister wel dat wij er in ieder geval — en ik denk een aantal andere partijen ook — echt een groot probleem mee gaan hebben op het moment dat blijkt dat iets in deze richting een uitkomst zal zijn en dat de onafhankelijkheid, het mandaat en de jurisdictie van het hof toch onderhandelbaar waren? Snapt deze minister goed dat als hij terugkomt met een uitonderhandeld resultaat dat hieraan tornt, deze Kamer en in ieder geval wij daar een heel groot probleem mee hebben? Heeft hij dat goed gehoord?

Minister **Berendsen**:
Dat heb ik goed gehoord.

De **voorzitter**:
U vervolgt uw beantwoording. We gaan nu echt even verder, mevrouw Van der Werf.

Minister **Berendsen**:
Dan kom ik bij Venezuela en Suriname. De heer Hoogeveen vroeg naar de situatie in Venezuela en naar de kansen op democratische verkiezingen daar. Venezuela heeft een turbulent jaar achter de rug. Er zijn hoopvolle ontwikkelingen, zoals de vrijlating van een groot deel van de politieke gevangenen, de dialoog tussen een deel van de oppositie en de autoriteiten, de voortgang op het gebied van persvrijheid, en justitiële hervormingen. Tegelijkertijd hebben ze nog een hele lange weg te gaan. Nederland heeft zich altijd hardgemaakt voor democratisering en ook voor mensenrechten in Venezuela. Dat betekent dat we die boodschap continu blijven overbrengen. De premier deed dat rechtstreeks in het gesprek met Delcy Rodríguez in New York en ik deed dat deze week ook nog bij mijn kennismaking met de nieuwe minister van Venezuela. De normalisering in de relatie is dit jaar in gang gezet. De ambassade is na de gedwongen afschaling van vorig jaar van zes naar drie diplomaten weer op volle sterkte. Denk ook aan de rol van de ambassadeur: de geloofsbrieven zijn aangeboden. Ook zijn er gesprekken op het hoogste niveau.

Dan specifiek Curaçao. Venezuela is voor Curaçao natuurlijk niet alleen een interessante economische partner, maar een cruciale economische partner, ook als buurland. De twee landen hebben ook een geschiedenis. Denk aan de olieraffinaderij op Curaçao, die is gericht op de Venezolaanse olie. De relatie met Venezuela normaliseert stap voor stap. In dat kader is het ook belangrijk dat de schuldenkwestie van Curaçao richting Venezuela wordt geadresseerd. Ik steun ook minister-president Pisas daarin. Het was een van de goede redenen waarom de minister-president ook aanwezig was bij het gesprek van de premier en mijzelf met mevrouw Rodríguez. Het is duidelijk dat Curaçao de ontwikkelingen in Venezuela goed in de gaten houdt, mede gezien de grote Venezolaanse diasporagemeenschap die op Curaçao woonachtig is. Onze ambassade in Caracas speelt ook een belangrijke rol en informeert Curaçao ook over de relevante ontwikkelingen.

Dan kom ik op Suriname en het visumvrij maken van bewegingen tussen Suriname en Nederland. Het kabinet begrijpt de wens om visumvrij reizen voor Suriname mogelijk te maken. Daar blijven we ons ook voor inzetten. Dat heb ik afgelopen maandag ook toegelicht in het gesprek met mijn Surinaamse collega, die hier in Nederland op bezoek was. In lijn met de motie-Ceder hebben we dit onderwerp ook herhaaldelijk bij de Europese Commissie onder de aandacht gebracht. Ook hebben we met Suriname afgesproken om technische ondersteuning te bieden bij het voldoen aan de voorwaarden voor visumvrijstelling. Suriname moet nog een formeel verzoek bij de Europese Commissie indienen. Tegelijkertijd denk ik dat we ook realistisch moeten zijn over wat er op korte termijn mogelijk is, want de visumplicht voor Surinaamse onderdanen is vastgelegd in Europese regelgeving en voor de vrijstelling daarvan is een besluit op Europees niveau nodig. Maar we blijven Suriname daarin ondersteunen.

Voorzitter. Dat was het blokje Venezuela en Suriname.

De **voorzitter**:
Dan het blokje overig.

Minister **Berendsen**:
Het blokje overig. Ik ga in op de grens tussen het beschermen van fundamentele vrijheden en het subsidiëren van maatschappelijke verandering elders in de wereld. Laat ik vooropstellen dat Nederland baat heeft bij een wereld waarin mensenrechten en de internationale rechtsorde beschermd zijn. Dit draagt ook bij aan de veiligheid en vrijheid in ons eigen land. We voeren daarom een realistisch, pragmatisch mensenrechtenbeleid en zoeken daarin ook nieuwe partners, ook in het Mondiale Zuiden. Dat doen we lokaal, bijvoorbeeld door het maatschappelijke middenveld en onafhankelijke media in staat te stellen zich in te zetten voor mensenrechten.

Over de impact van deze projecten wordt jaarlijks in de Mensenrechtenrapportage aan de Kamer gerapporteerd. Ook is recent een IOB-evaluatie gedaan van het mensenrechtenbeleid, waarbij is geconcludeerd dat het Nederlandse mensenrechtenbeleid effectief is. Aanbevelingen uit deze evaluaties zijn ook grotendeels overgenomen. Ik heb recent ook de AIV om advies gevraagd over de vraag hoe de Nederlandse mensenrechteninzet verder gemoderniseerd kan worden.

De heer De Roon vroeg of Nederland bereid is om koploper te zijn op het gebied van migratie. Het doel van het kabinet is om meer grip te krijgen op wie de EU en Nederland binnenkomt en wie blijft. We bouwen daarom aan een modern, streng, menswaardig migratiemodel, waarbij we het verdienmodel van mensensmokkelaars breken, irreguliere migratie terugdringen en terugkeer vergemakkelijken. Het doel is om asielaanvragen uiteindelijk buiten Europa te laten indienen en af te handelen. Daarvoor werken we zowel bilateraal als in EU-verband actief samen met landen van herkomst en doorreis. We blijven daarom, zoals neergelegd in het coalitieakkoord, ook investeren in partnerschappen om irreguliere migratie tegen te gaan en om terugkeer te bevorderen.

Er werd naar mijn eigen rol hierbij gevraagd. Ik bezocht recent Algerije en we maken bijvoorbeeld ook afspraken met landen als Egypte, Marokko, Turkije en Tunesië. We zijn verder onderdeel van de kopgroep bij het vormgeven van een migratiehub.

Servië. Het is nog wat te vroeg om te beoordelen wat de gevolgen zullen zijn van de verkiezingsuitslag voor de koers van Servië. Maar het is in elk geval heel goed om te zien dat de studentenlijst de nadruk legt op binnenlandse hervormingen voor democratie en rechtsstaat. Dat is de na de lange periode dat Vucić regeerde hartstikke nodig. Het zal ook een grote opgave zijn.

Nederland zal zeker het gesprek aangaan met de nieuwe regering, zodra duidelijk is wat de plannen zijn en wie de nieuwe regering gaan vormen. Wij staan bijvoorbeeld via het Matra-programma gereed om steun te verlenen. We doen dat overigens al via dit programma aan het maatschappelijk middenveld. Maar zoals altijd is Nederland strikt, fair en betrokken als het gaat om kandidaat-lidmaatschappen. We zijn strikt op de criteria, fair als er stappen gezet worden nadat er aan de criteria voldaan is en betrokken als we kandidaat-lidstaten kunnen helpen te voldoen aan de criteria voor het lidmaatschap. Uiteindelijk zijn namelijk niet alleen die kandidaat-lidstaten daarmee geholpen, want als kandidaat-lidstaten aan alle criteria voldoen, maken ze met hun toetreding de Unie sterker.

De EU-hervormingen. Nederland heeft belang bij een sterke en effectieve Unie. Het kabinet kijkt daarom altijd naar mogelijkheden om de Unie te verbeteren en toekomstbestendig te maken. Het kabinet zet zich in om de effectiviteit van de besluitvorming te vergroten, ook met het oog op de uitbreiding. Dit doen we samen met gelijkgezinde lidstaten. Zo zetten we in op versterkte samenwerking, de overgang naar besluitvorming met gekwalificeerdemeerderheidsbesluitvorming op het buitenlandbeleid en versterking van artikel 7. Dit onderwerp staat hoog op de EU-agenda. De Commissie presenteerde een breed pakket ter voorbereiding van de uitbreiding. Dat is heel belangrijk en daar hebben we ook lang om gevraagd. Dat pakket richt zich op interne hervormingen, waarborgen en mogelijkheden voor graduele integratie. Uw Kamer ontvangt aanstaande vrijdag de kabinetsappreciatie van deze Commissiemededeling. Ik ga hierover graag met uw Kamer in gesprek in het commissiedebat dat gepland staat voor 26 november.

De heer Stoffer vroeg naar de invloed van terreurorganisaties op het maatschappelijke debat en demonstraties in Nederland. Als minister van Buitenlandse Zaken kan ik niet vaststellen in hoeverre terreurorganisaties invloed uitoefenen op het maatschappelijk debat en demonstraties in Nederland. Ik verwijs hem daarvoor door naar mijn collega van JenV.

Voorzitter. Mevrouw Rajkowski vroeg naar het postennet. Daar gaan we inderdaad nog met elkaar over in gesprek. Haar vraag betrof de medewerkers van ambassades die op dit moment "zonder ambassade zitten". Dat is zoals mevrouw Rajkowski het verwoordde. Om in deze geopolitiek turbulente tijd slagvaardig te kunnen zijn is het belangrijk om op de juiste plekken posten te hebben. Daarom is er ook geld voor het postennet beschikbaar gesteld in het coalitieakkoord. In mijn Kamerbrief van 15 september is de Kamer geïnformeerd over de invulling van de intensivering van het postennet. Wij gaan het daar op 7 december verder over hebben. Voor de posten die sluiten, geldt dat het contract met lokale medewerkers wordt beëindigd. Daarbij volgen we het lokaal recht. Goed werksgever… Goed werkgeverstap … Goed werkgeverschap staat daarbij voorop. Excuses voor deze hobbelige zin, zeg ik vooral ook voor de mensen thuis. Het wordt langzaamaan wat later. Voor uitgezonden medewerkers geldt dat Buitenlandse Zaken een overplaatsbare dienst kent, waarbinnen ambtenaren gemiddeld na vier of vijf jaar van functie wisselen. Ambtenaren die op een ambassade werken die sluit, worden op de gebruikelijke wijze binnen BZ naar een andere functie overgeplaatst.

Ik kom op het plan tegen huwelijkse gevangenschap en vluchten voor uithuwelijking. Op 19 augustus is het plan tegen huwelijkse gevangenschap van Nederlanders in het buitenland met de Kamer gedeeld. Hierin wordt beschreven hoe het kabinet de ondersteuning wil verbeteren voor Nederlanders die in het buitenland slachtoffer zijn van huwelijkse gevangenschap, huwelijksdwang of gedwongen achterlating. Verschillende partijen hebben naar aanleiding hiervan vragen gesteld. De beantwoording daarvan wordt op korte termijn met de Kamer gedeeld. Voor de laatste stand van zaken met betrekking tot de dochterregeling verwijs ik de Kamer door naar de minister van JenV.

De **voorzitter**:
Is het nog veel? Anders kunnen we het eerst even allemaal afronden.

Minister **Berendsen**:
Nee, maar ik kom nu wel op een heel ander punt.

De **voorzitter**:
Oké. Gaat uw gang dan, mevrouw Dobbe.

Mevrouw **Dobbe** (SP):
Ik heb een heel klein vraagje. Het verbaast mij dat de minister doorverwijst naar JenV, want de dochterregeling valt toch gewoon onder Buitenlandse Zaken? Dat is toch ook consulaire bijstand?

Minister **Berendsen**:
Laat ik deze specifieke vraag even meenemen naar de tweede termijn. Dat doe ik wellicht schriftelijk. Laten we even goed duidelijk krijgen wie welke verantwoordelijkheid draagt.

Voorzitter. Mevrouw Van der Plas vroeg heel concreet — ik weet dat ze daarmee een zorg uitte die Kamerbreed, en ook door het kabinet, gedeeld wordt — waarom Insiya nog steeds niet terug is. Ik betreur ten zeerste dat er zo weinig schot zit in de terugkeer van Insiya. Mevrouw Van der Plas en ik hebben het daar in een eerder stadium ook over gehad, in aanloop naar het staatsbezoek van India, van premier Modi, aan Nederland. Ik begrijp heel goed welk leed hiermee gepaard gaat voor Insiya's moeder en voor de familie. Ik begrijp ook de inzet waarmee de moeder bezig blijft. Als vader van jonge kinderen kan ik mij niet anders voorstellen dan dat je die nooit loslaat. Ik begrijp dat je er iedere dag alles aan wil doen om ervoor te zorgen dat je je dochter terugkrijgt. Ik span mij in, het kabinet spant zich in, door de Indiase gesprekspartners om medewerking te vragen en door een hoogambtelijke delegatie naar India te laten afreizen.

India is geen partij bij het Kinderontvoeringsverdrag. Het is dus ook niet gehouden aan de verplichtingen onder dat verdrag. De zaak ligt in India bij de rechter. Ook in India geldt een scheiding der machten. Dat is ook wat wij steeds terugkrijgen van onze Indiase collega's. Zolang het daar onder de rechter is, kunnen zij zich niet mengen in de zaak, net zoals wij ons als Nederlandse overheid ook niet zouden mengen in een zaak die in Nederland onder de rechter is. Dat is uitermate frustrerend, want dit duurt al veel te lang. De uitspraak van de rechter in Nederland is kristalhelder. Dat betekent dat onze inzet daarop zal blijven bestaan. We doen wat we kunnen. Ik heb zojuist een brief hierover naar de Kamer gestuurd. Ik zal de Kamer blijven informeren, ook over de blokkade van socialmediaberichten over Insiya in India en over ons voorgenomen bezoek op hoog niveau. Ik heb vandaag nog contact gehad met mijn Indiase collega om mijn zorgen nogmaals over te brengen. Ik meen dat ik over twee weken afreis naar India. Dan zal ik dit wederom aankaarten. India vindt het niet prettig dat wij dit aankaarten. Wij blijven dit doen, want onze inzet gaat door.

Dan de tweede vraag, over het uitleveringsverzoek voor de vader van Insiya. Er is een uitleveringsverzoek ingediend bij de Indiase autoriteiten en tot op heden is daar nog geen reactie op ontvangen. Dat betekent dat ik dit onder de aandacht zal blijven brengen.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):
De minister voelt zich betrokken bij deze zaak. Alles wat wij voelen bij deze zaak, inclusief ikzelf, valt in het niet bij het verschrikkelijke verdriet van de moeder van Insiya, Nadia. De minister blijft maar verwijzen naar een rechtszaak in India, maar de Nederlandse rechter heeft aangegeven dat India geen rechtsmacht heeft in deze zaak. Dat betekent dat de Indiase rechter niet bevoegd is om een aparte zaak hierover van de vader, te voeren. Je kunt

dus blijven zeggen dat er een juridische procedure loopt in India, maar dat is niet rechtsstatelijk in mijn ogen. Hoe ziet de minister dat?

Minister **Berendsen**:
Precies dit punt, dit verschil van inzicht tussen India en Nederland, moet onderdeel zijn van het gesprek dat de delegatie gaat voeren over de juridische aspecten van deze situatie. Hier moet gewoon voortgang op geboekt worden. Dat betekent dat hier nadrukkelijk met elkaar over gesproken moet worden, ook op juridisch niveau. Wij geloven dat hier met zo'n delegatie richting India eventueel een stap op gezet kan worden. Een belangrijke inzet is in ieder geval het zo snel mogelijk herstellen van het contact tussen de moeder en Insiya, omdat dat er ook al vele jaren niet is.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):
Er ligt ook een uitspraak van een Indiase rechter uit 2018 dat er op regelmatige basis contact moet zijn. Men houdt zich daar helemaal niet aan. Echt, die mensen in India, inclusief de regering, steken gewoon een hele dikke middelvinger op naar ons als parlement en als rechtsstaat, en een nog veel grotere middelvinger naar de moeder van Insiya. Ik kan het niet verkroppen dat een moeder tien jaar lang zonder een kind moet leven dat door haar vader gewelddadig is ontvoerd, omdat die vader in India leeft, rijk en machtig is en alle middelen inzet.

Dan kom ik op mijn vraag. De minister zegt dat hij eind november zelf naar India gaat, maar hij zegt ook dat er een hoge ambtelijke delegatie naar India gaat. Ik citeer de minister: "Dat gaan we ter sprake brengen. We gaan bekijken hoe we hier concreet verdere stappen op kunnen zetten en hoe we dit onderwerp op de agenda kunnen krijgen." Dit komt uit het verslag van het debat over de Raad Buitenlandse Zaken. Dat zijn de letterlijke woorden van de minister. In India lachen ze zich helemaal dood hierom; dat kan ik u verzekeren.

De **voorzitter**:
Wat is uw vraag, mevrouw Van der Plas?

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):
Die hebben al een strakke hiërarchie; denk aan dat systeem in India, dat kastensysteem. Je hebt daar hiërarchie, dus een hoge ambtelijke top …

De **voorzitter**:
Mevrouw Van der Plas, uw vraag.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):
Zeker, voorzitter. Ik heb bijna helemaal geen interrupties geplaatst, vrijwel het hele debat niet …

De **voorzitter**:
Dat klopt, maar ik wil …

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):
Omdat ik mijn tijd echt hieraan wil besteden. Ik wil hier schreeuwende aandacht voor vragen. Mijn vraag is dus: wat verwacht de minister dan van zo'n hoge ambtelijke delegatie? Daar zijn ze toch niet van onder de indruk?

Minister **Berendsen**:
Ik begrijp de frustratie van mevrouw Van der Plas volledig. Dat is een frustratie die volgens mij Kamerbreed gedeeld wordt. Ook het kabinet deelt die. Ik ben het ook helemaal eens met mevrouw Van der Plas als zij zegt dat onze frustratie natuurlijk totaal niet in verhouding staat tot de enorme pijn en het verdriet dat de moeder en de familie van Insiya beleven; ik ben het

volstrekt eens met mevrouw Van der Plas. Mijn verwachting van de delegatie die we sturen is dat we consensus krijgen over de juridische situatie die voorligt en over welke stappen er op juridisch gebied mogelijk zijn om in ieder geval het contact te herstellen en uiteindelijk ook gewoon uitvoering te geven aan het gerechtelijke bevel dat er in Nederland is, namelijk dat Insiya terug moet naar haar moeder. Dat moet op dat niveau besproken worden. Mijn inzet richting India, richting mijn collega — dat zal die ook tijdens mijn bezoek zijn — is om te laten zien dat Nederland dit niet laat liggen, dat Nederland niet akkoord gaat met deze situatie, dat Nederland ondanks dat het heel lang duurt niet zal accepteren dat deze situatie is zoals die is en dat wij hier verandering in willen krijgen. Dat is mijn inzet. Mevrouw Van der Plas vraagt naar mijn verwachtingen. Binnen het bredere pakket aan relaties dat wij hebben met India — wij halen de banden aan, wij gaan meer samen doen — hoop, wil ik echt en verwacht ik ook van India dat we hier uiteindelijk beweging op gaan krijgen.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):
Tot slot. Ik stel dan gewoon even een aantal vragen achter elkaar om de interruptie binnen de perken te houden. Wat doet Nederland als India blijft weigeren of vertragen? Met welke Indiase bewindspersonen zal de minister deze zaak persoonlijk bespreken? Welk concreet verzoek legt hij namens Nederland voor en welke toezegging of uitkomst wil hij voor zijn terugkeer bereiken? Welke concrete diplomatieke maatregelen is het kabinet bereid te nemen als India niet meewerkt aan de terugkeer van Insiya? Dat is wat ik voor nu even wil weten van de minister.

Minister **Berendsen**:
Ik stel voor om dit, overigens terechte, spervuur aan vragen schriftelijk een voor een te beantwoorden, tenzij de voorzitter mij op het moment dat ik een van de gestelde vragen mis de gelegenheid geeft om mij te herinneren dat die vraag ook zat in de brede vraag van mevrouw Van der Plas. Ik heb contact met mijn collega, de minister van Buitenlandse Zaken. Dat heb ik regelmatig en ik maak hier elke keer een punt van. De inzet is om de delegatie naar India te krijgen, zodat er juridisch gezien consensus kan zijn over waar we juridisch staan en wat de volgende stappen in het proces zouden moeten zijn, om te beginnen met contactherstel met als uiteindelijke doel om Insiya terug te krijgen bij haar moeder in Nederland. Mijn geloof is dat wij binnen de sterker wordende relatie die wij met India hebben, die ten opzichte van de voorgaande jaren steeds sterker wordt, beweging kunnen krijgen om ervoor te zorgen dat er uitvoering wordt gegeven aan het gerechtelijke bevel. Ik kan niet vooruitlopen op wat wij doen in de situatie dat wij niet de beweging krijgen die we willen, omdat onze inzet er volledig op gericht is om dit wel voor elkaar te krijgen.

De **voorzitter**:
Tot slot dan. Echt. Kort en bondig.

Mevrouw **Van der Plas** (BBB):
Dank u wel, voorzitter. Ik heb net een aantal vragen gesteld. Ik wil daar graag morgen voor de tweede termijn schriftelijk wat uitgebreider antwoord op hebben. Ik voeg er even nog een paar vragen aan toe, voor de volledigheid. Is de minister bereid om een concrete deadline vast te stellen, zodat India niet opnieuw zonder gevolgen kan blijven vertragen? Ik had nog een vraag staan. Wie is binnen het kabinet persoonlijk verantwoordelijk voor de regie op de terugkeer van Insiya? Welk concreet tijdgebonden actieplan ligt er? Is de minister bereid om de Kamer zo snel mogelijk te informeren over de bereikte resultaten, resterende obstakels en vervolgstappen richting haar terugkeer naar Nederland? Dat mag schriftelijk. Graag zelfs, want ik wil hier wat uitgebreider naar kunnen kijken voor morgen als we de tweede termijn van de Kamer hebben.

Minister **Berendsen**:
Ik zeg dat toe. We zullen dat schriftelijk beantwoorden.

De **voorzitter**:
Bent u daarmee aan het einde gekomen van uw beantwoording?

Minister **Berendsen**:
Voorzitter. Ik had nog een andere consulaire casus: Omar Elshal. Het ministerie zet zich ten volle in om de consulaire bijstand aan en toegang tot de heer Elshal krijgen. Hiertoe is de zaak op verschillende niveaus bij de Egyptische autoriteiten onder de aandacht gebracht. Daarbij wordt steeds zorgvuldig afgewogen welke diplomatieke stappen het meest effectief zijn voor het krijgen van consulaire toegang tot en het beschermen van het belang van betrokkene. Over de aard en inhoud van de concrete diplomatieke interventies kan ik niet in detail treden, om ook de vertrouwelijkheid en uiteindelijk de effectiviteit daarvan te waarborgen.

Voorzitter. Ik zou natuurlijk nooit willen voorspellen welke vervolgvraag de heer Van Baarle aan mij wil stellen, maar hij had de vraag gesteld of ik bereid ben om de Egyptische ambassadeur te ontbieden hierover. Dat zal ik niet doen, omdat ik de afgelopen weken bijna wekelijks contact heb gehad met mijn ambtsgenoot in Egypte over niet alleen deze consulaire casus maar ook de demonstraties voor onze ambassade in Egypte en de situatie rond de Egyptische ambassade in Den Haag. Dat betekent dat onze zorgen hierover volstrekt helder zijn.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Inmiddels is het zo dat Omar Elshal al meer dan een jaar in Egypte vastzit, zonder dat consulaire toegang wordt toegestaan en zonder dat eigenlijk helder is wat de aanklacht is. Men maakt zich grote zorgen om zijn toestand. Vindt de minister het tijd dat Nederland dit veroordeelt en dat Nederland publiekelijk zegt dat je met een Nederlands staatsburger zo niet kan omgaan?

Minister **Berendsen**:
Ja, het is volstrekt onacceptabel. Dat zeg ik niet alleen publiekelijk, maar ook rechtstreeks tegen onze Egyptische collega's. Ik verwacht echt van onze Egyptische collega's dat deze situatie gaat veranderen. Het is echt onacceptabel dat dit al zo lang duurt.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Dat is volgens mij voor het eerst dat de minister zich in deze bewoordingen publiekelijk uit, zij het nu in een debat. Er zijn vele Kamervragen over gesteld en ook in het debat zijn er vragen over gesteld. Dit is de eerste keer dat de minister het op deze manier veroordeelt. Dat juich ik toe; dat vind ik goed. Op het moment dat je iets veroordeelt, rechtvaardigt dat ook dat je in het stappenplan van het voeren van diplomatieke gesprekken achter de schermen een stap hoger gaat zetten in die escalatieladder. Ik wil aan de minister vragen hoe hij een stap hoger gaat zetten in de escalatieladder om ervoor te zorgen dat we de druk opvoeren om die consulaire toegang tot de heer Elshal te krijgen.

Minister **Berendsen**:
Dit proces loopt. Ik begrijp de vraag van de heer Van Baarle, maar gezien de diplomatieke contacten op dit moment met Egypte en de verschillende casussen die we daar hebben spelen, denk ik echt dat het van belang is dat ik dat niet nu in detail ga beantwoorden.

De **voorzitter**:
Tot slot.

De heer **Van Baarle** (DENK):
Tot slot. Ik hoor de minister het hebben over de situatie voor de Egyptische ambassade in Nederland, de situatie van de Nederlandse ambassade in Egypte en de heer Elshal. Ik vind dat we die casussen los van elkaar moeten zien. Ik zou willen voorkomen dat Nederland zichzelf laat meeslepen in een soort gesprek waarbij de situatie van Omar Elshal door Egypte wordt gezien als een soort uitruil. Ook daarom vind ik dat alleen al op basis van het feit hoe met de heer Elshal wordt omgegaan, Nederland meer middelen moet inzetten. We hebben bijvoorbeeld een watersamenwerking daar. We organiseren allerlei handelsmissies om ook Egyptische bedrijven te helpen. Wordt het niet tijd dat de minister zegt: als je zo omgaat met een staatsburger van ons land, dan heeft dat consequenties voor alle handelsinstrumenten die wij als land inzetten, ook ten bate van jullie economie?

Minister **Berendsen**:
Onze inzet is om volle druk op Egypte te zetten om consulaire toegang tot de heer Elshal te geven. Dat blijft onze inzet, maar ik kan niet specifiek ingaan op details van die inzet, uiteindelijk ook in het belang van de bescherming van de heer Elshal.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Begreep ik goed uit de woorden van de minister dat hij de afgelopen tijd wel vaker met zijn Egyptische counterpart over deze casus heeft gesproken?

Minister **Berendsen**:
Dat klopt.

Mevrouw **Piri** (PRO):
Daar ben ik blij mee. Ik heb nog een andere vraag over Egypte. Deze Kamer heeft in een best unieke samenstelling een motie aangenomen, die werd ontraden door de minister, om de mensenrechtenexpert bij de EU-delegatie in Caïro te blijven financieren. Dit leek me een goed moment om te vragen of die motie is uitgevoerd.

Minister **Berendsen**:
Ja, maar ik stel voor dat ik daar even schriftelijk op terugkom. Anders ga ik namelijk iets zeggen wat ik niet honderd procent zeker weet, over welk land het betreft en op welke manier het ingevuld is. Laat ik er vóór de tweede termijn even schriftelijk op terugkomen.

De **voorzitter**:
Bent u daarmee aan het einde van uw beantwoording?

Minister **Berendsen**:
Nee, voorzitter. Ik heb nog één vraag. De heer Van Lanschot vroeg naar de mediation support unit. Het kabinet zet er nadrukkelijk op in om in EU-verband op te trekken en de krachten zo veel mogelijk te bundelen. Dat gebeurt zowel met partnerorganisaties die zich dagelijks bezighouden met conflictbemiddeling, want daar hebben we het over, als binnen het kader van de Europese Unie. Zo werkt onze mediation support unit nauw samen met de EU-gezant voor Sudan. Dat is ook een prioriteit voor dit kabinet. In de komende periode intensiveert de unit de samenwerking met de Europese Unie verder, onder andere op het gebied van humanitaire diplomatie.

Dat was het, voorzitter.

De **voorzitter**:
Ik dank de minister voor de beantwoording in eerste termijn. O, mevrouw Van der Werf nog.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Toch nog even over het Strafhof. De reactie van de minister op een aantal van onze vragen

verbaasde me namelijk. Nederland staat voor de bescherming van de internationale rechtsorde. Ik ben dus benieuwd of de minister vindt dat het Strafhof kan functioneren zoals het bedoeld is, op het moment dat er onderhandeld wordt — want dat ontkent de minister niet — over bijvoorbeeld immuniteit voor staatshoofden?

Minister **Berendsen**:
Ik zie dat de Kamer een debat met mij wil voeren over de ICC en over de inzet die we hebben in de Vergadering van verdragspartijen. Volgende week komt de brief. Dan kan ik op een hele goede, uitgebreide manier alle aspecten van onze inzet behandelen. Dan kan ik daar met de Kamer het gesprek over voeren.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Het was een hele simpele vraag. Vindt de minister dat het Strafhof kan functioneren op het moment dat deze thema's op tafel liggen en dat Nederland daarover onderhandelt?

Minister **Berendsen**:
Ik ga niet reageren op thema's die in de media opkomen. Dat lijkt me niet verstandig voor het proces. Onze inzet wordt volgende week duidelijk.

De **voorzitter**:
Tot slot.

Mevrouw **Van der Werf** (D66):
Ik hoop dan maar dat hoe vaag de minister er hier over is, hoe stevig hij er achter gesloten deuren over is.

De heer **Klos** (D66):
Ik wilde nog even wat grip krijgen op het antwoord dat de minister gaf over de democratische hervormingen van de Europese Unie. De minister had het vooral over hoe Nederland gaat reageren op de voorstellen van de Commissie over de hervormingen die bij de uitbreiding van de Europese Unie horen. Maar de vraag die de Kamer had gesteld, en de opdracht die de Kamer had gegeven, was fundamenteler: denk na, op dit historische en interessante moment voor de Europese Unie …

De **voorzitter**:
Uw vraag.

De heer **Klos** (D66):
… over hoe je de hele Europese Unie kan wijzigen. Welke voorstellen wil de minister daarvoor doen? Hoe ziet hij dat zelf?

Minister **Berendsen**:
Ik zou die onderwerpen niet zo uit elkaar willen trekken als de heer Klos doet. De discussie over uitbreiding en de nieuwe toetredingsverdragen bieden namelijk juist ook een kans om, bijvoorbeeld via toetredingsverdragen van nieuwe lidstaten, bepaalde aspecten te veranderen die we eigenlijk voor de hele Europese Unie willen veranderen, maar alleen via verdragswijzigingen voor elkaar kunnen krijgen. Zo kunnen we ze in ieder geval regelen voor de nieuwe lidstaten. Ik noem bijvoorbeeld het afschaffen van het veto op buitenlandbeleid en het aanpakken van terugval van de rechtsstaat. Dat is de inzet van het kabinet. De datum die ik heb genoemd, heb ik nu even niet helemaal scherp meer. Volgens mij was het in december of november. Dan zullen we hier verder het debat over voeren. Ik ben het wel met de heer Klos eens dat we nu een unieke kans hebben, juist vanwege het feit dat die uitbreidingen voor de deur staan, om hier met elkaar een fundamentele discussie over te voeren.

De heer **Klos** (D66):
Dat ben ik zeker met de minister eens. De Kamer heeft echter ook gevraagd om daar het advies van Draghi in mee te nemen. Die zegt dat het niet alleen maar gaat over het afschaffen van het veto, maar bijvoorbeeld ook over het bij elkaar halen van negen lidstaten in een versterkte samenwerking. Binnen die groep kan je dan het veto opheffen. Zo kan je verder gaan op het gebied van bijvoorbeeld kapitaalmarkten of defensie. Waarschijnlijk gaat de Europese Commissie daar niet op in en het kabinet dus ook niet in de brief die het daarover gaat sturen. Kan de minister toezeggen daar apart ook nog iets over aan de Kamer te sturen?

Minister **Berendsen**:
Ja, zeker. Dat kan ik toezeggen.

De **voorzitter**:
Mag ik de minister danken voor zijn beantwoording in de eerste termijn? Daarmee zijn we voor nu aan het einde gekomen van de behandeling van de begroting van Buitenlandse Zaken.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**:
Morgen zullen we de voortzetting met elkaar meemaken. Die staat vanaf 13.00 uur gepland op het weekschema. We gaan dat zien. Daarmee zijn we aan het einde gekomen van deze vergaderdag van woensdag 11 november 2026, die ik bij dezen sluit.

Sluiting

Sluiting 20.22 uur.